

Nr 32

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m m. jämte motioner.

Propositionen

Kungl. Maj:t har i propositionen nr 103, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 5 april 1968, föreslagit riksdagen att

1) anta förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

2) fastställa de grunder som i propositionen angivits för domänverkets förvaltning av statens skogar,

3) godkänna den i propositionen förordade ändringen i grunderna för försäljning i vissa fall av statlig egendom m. m.,

4) godkänna vad i propositionen förordats i fråga om riktlinjer för domänverkets organisation,

5) godkänna vad i propositionen förordats beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6) godkänna vad i propositionen förordats beträffande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,

7) godkänna vad i propositionen förordats i fråga om dispositionen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

8) medge att Kungl. Maj:t tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall beslutar om försäljning av staten tillhörig av domänverket förvaltd fast egendom till annan än kommun och till kommun till annat än för samhällsbyggnadsändamål om taxeringsvärdet eller, om sådant värde saknas, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppgår till högst 2 000 000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att låta domänverket besluta om försäljning då motsvarande värden uppgår till högst 1 000 000 kr.,

9) godkänna vad i propositionen förordats beträffande samordnad ledning av statens skogsföretag,

10) godkänna vad i propositionen förordats rörande pantförskrivning av inteckningar i Assi tillhörig fast egendom,

11) godkänna vad i propositionen förordats beträffande bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti för maskinlån åt arbetare vid domänverket,

12) bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i övrigt som behövs för förslagets genomförande.

Med uppgift att utreda organisationen av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet tillsattes år 1962 statens skogsföretagsutredning. Utredningen har den 11 mars 1964 avlämnat betänkandet »Statens skogar och skogsindustrier» (SOU 1964: 7). Utredningen följdes inte av någon omedelbar åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. Under år 1967 har frågan om effektivisering och samordning av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet behandlats av en särskild arbetsgrupp inom finans- och jordbruksdepartementen, skogsföretagsberedningen. Beredningen har redovisat sina överväganden och förslag i en den 15 december 1967 dagtecknad promemoria »Effektivisering och samordning av statens skogsföretag» (Stencil Fi 1967: 16). Vidare har domänstyrelsen dels i skrivelse den 27 september 1967 överlämnat förslag till ny organisation för den centrala och regionala administrationen av domänverket, dels i skrivelse den 9 oktober 1967 föreslagit vissa ändringar i bestämmelserna om bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti till fast anställda skogsarbetare.

Beträffande innehållet i nämnda utredningar och förslag samt däröver avgivna remissyttranden hänvisas till redogörelsen i propositionen s. 10—41.

I propositionen framläggs förslag till gemensamt mål för verksamheten vid statens skogsföretag. Statens skogsbruk och skogsindustri skall enligt förslaget drivas affärsmässigt och effektivt för att på lång sikt ge bästa möjliga samlade ekonomiska utbyte. Vidare föreslås att en verksstyrelse inrättas för domänverket. För att få till stånd en samordnad ledning av statens skogsföretag bör denna i stort sett vara densamma som styrelsen för Assi. För att göra ett ökat affärsmässigt handlande möjligt föreslås domänverket få utökade befogenheter i fråga om förvaltningen av statens skogar. Vidare föreslås höjda värdegränser vid försäljning av mark utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall. Domänverkets rörliga kredit avses få ökat användningsområde. I propositionen föreslås även att Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, domänverket skall få besluta om organisationen av domänverket. Beträffande Assi föreslås att nuvarande begränsning av rätten att pantförskriva inteckningar i fast egendom upphävs.

Motionerna

I detta sammanhang har utskottet behandlat följande motioner, nämligen *dels* de vid riksdagens början väckta motionerna

1) I: 290 av herr *Strandberg* och II: 362 av herr *Petersson* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om en utredning med anlitande av objektiv expertis om driftformens inverkan på de vitt skil-

da ekonomiska resultaten av domänverkets och skogsallmänningarnas verksamhet i Norrbotten samt formerna för kronoskogs överförande till s. k. skogsallmänningar,

2) I: 432 av herr *Hedström m. fl.* och II: 544 av herr *Svanberg m. fl.* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att domänstyrelsen i särskild ordning, t. ex. genom arbetsmarknadsstyrelsen, anvisas erforderliga medel för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område i vissa norrbottensrevir; att domänstyrelsen vid av sysselsättningsskäl betingad slutavverkning i särskild ordning genom arbetsmarknadsstyrelsen anvisas medel för att under en övergångstid i rimlig omfattning täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en acceptabel förnygring; att Kungl. Maj:t måtte verkställa utredning om under vilka former vissa kronoskogar med ur ekonomisk och biologisk synpunkt mindre gynnsamma förutsättningar för virkesproduktion dock för skapande av arbetstillfällen under en övergångsperiod kan utnyttjas för virkesproduktion,

3) I: 708 av herr *Gustafsson, Nils-Eric*, och herr *Wikberg* samt II: 917 av herr *Nilsson* i *Tvärålund m. fl.* vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt inventering av möjligheterna att försälja domänverksskogar, främst inom i motionerna berörda områden, för att ökade sysselsättningsmöjligheter skall kunna skapas, samt om skyndsamma åtgärder i övrigt till förverkligande av motionernas syfte,

dels de i anledning av propositionen nr 103 väckta motionerna

1) I: 939 av herr *Eriksson, Karl-Erik*, och II: 1197 av herr *Andersson* i Örebro vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om förnyad utredning och förslag till distriktsindelning och lokalisering av distriktskontor inom domänverket,

2) I: 940 av herr *Larsson, Åke, m. fl.* och II: 1198 av herr *Brandt m. fl.* vari hemställts att riksdagen vid godkännande av vad i propositionen förordats i fråga om riktlinjer för domänverkets organisation i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att domänstyrelsen vid indelning av Mellansverige i överjägmästartrikt och bestämmande av lokaliseringen av distriktskontoren skall ha att beakta vad i dessa motioner anförts,

3) I: 957 av herr *Skårman m. fl.* och II: 1214 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.* vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition

a) uttalar att Kungl. Maj:t kontinuerligt bör förelägga riksdagen underlag för bedömning av för domänverket fastställda avkastningskrav;

b) uttalar att domänverkets markförvärv bör hållas inom den förmögenhetsram, som det nuvarande markinnehavet och markfonden representerar, innebärande att statens innehav av skogsmark icke bör ökas;

c) beslutar att domänverket icke må äga rätt att bilda aktiebolag eller

förvärva aktier i sådant bolag utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall;

d) beslutar att domänverket för rörlig kredit i riksgäldskontoret skall erlägga ränta med minst samma räntesats som gäller beträffande statliga lokaliseringsslån;

e) beslutar att Assi icke utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall skall äga rätt att lokalisera industriell verksamhet till område, där domänverket icke i väsentlig utsträckning kan förse bolaget med råvara;

f) beslutar att Assi icke utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall må äga rätt att investera i projekt, som icke har trä som råvara eller som icke har direkt samband med bolagets träindustriella verksamhet; samt

g) beaktar även vad i övrigt har anförts i motionerna,

4) I: 958 av herr Åkesson *m. fl.* och II: 1215 av herr Nilsson i Lönsboda *m. fl.* vari hemställts att riksdagen beslutar att stationeringsorten för domänintendenten i södra distriktet skall vara Kristianstad.

Utskottet har i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden

dels över motionerna I: 290 och II: 362 från *domänstyrelsen, skogsstyrelsen* efter hörande av *skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län, skogshögskolan, länsstyrelsen i Norrbottens län, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Svenska skogsarbetareförbundet,*

dels över motionerna I: 432 och II: 544 från *domänstyrelsen, skogsstyrelsen* efter hörande av *skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län, skogshögskolan, länsstyrelsen i Norrbottens län, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund, Svenska skogsarbetareförbundet, arbetsmarknadsstyrelsen, skogsbruksutredningen och Svenska samernas riksförbund,*

dels över motionerna I: 708 och II: 917 från *domänstyrelsen, skogsstyrelsen, skogshögskolan, Skogsindustriernas samarbetsutskott, Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och Svenska skogsarbetareförbundet.*

Det närmare innehållet i yttrandena redovisas i *Bilaga* till detta utlåtande.

Vidare torde få anmälas, att till jordbruksutskottet inkommit en skrift i ämnet från professor *Gustaf Sirén.*

Utskottet

Den svenska skogsnäringens betydelse för samhällsekonomin framgår av att nära 30 % av våra exportintäkter härrör från skogssektorn. Genom skogsindustrins expansion främst i Nordamerika har Sveriges roll som skogsvaruexportör relativt sett minskat under de båda senaste decennierna. Konkurrensen från andra länder i förening med ökande kostnader för löner m. m. har medfört att lönsamheten för den svenska skogsnäringen under senare år efter hand försämrats. Som framhålls i föreliggande proposition arbetar emellertid vår skogsnäring med hög effektivitet, och möjligheter torde föreligga att ytterligare höja denna. Bl. a. härigenom bör det finnas goda förutsättningar för att möta den internationella konkurrensen.

Statens skogsföretag, domänverket och Assi, har inte kunnat undgå att beröras av de svårigheter som drabbat skogsnäringen. Även deras lönsamhet har sålunda under senare år försvagats. Mot angivna bakgrund föreslår Kungl. Maj:t i propositionen 103 vissa åtgärder som syftar till en samordning och effektivisering av verksamheten vid statens skogsföretag.

Departementschefen uttalar inledningsvis att möjligheterna för ifrågavarande företag att hävda sig i framtiden torde vara lika goda som för den svenska skogsnäringen i övrigt. En förutsättning härför är dock att domänverket och Assi inte ges sämre betingelser för ett affärsmässigt handlande än konkurrerande enskilda företag.

Innan utskottet går vidare in på de i propositionen framlagda förslagen redovisar utskottet i det följande först sina överväganden i anledning av de vid riksdagens början väckta motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 i vilka bl. a. hemställs om utredning dels rörande det ekonomiska resultatets beroende av driftformen i det norrländska skogsbruket, dels om möjligheterna och formerna för att överföra kronoskog i Norrland till andra ägare. I dessa motioner redovisas uppgifter enligt vilka domänverkets skogsdrift i vissa delar av Norrlands inland går med förlust, medan allmänningarna i motsvarande lägen driver lönsamt skogsbruk. Enligt motionärerna har den bristande lönsamheten fått till följd att domänverket begränsar sina avverkningar i nämnda områden, vilket i sin tur leder till en ökning av en redan besvärande arbetslöshet därstädes. Det ifrågasatta överförandet av kronoskog till andra ägare än staten skulle genomföras i syfte att öka selsättningen och berika näringslivet i bygden.

Bland de remissinstanser som yttrat sig över nyssnämnda motioner är meningarna delade rörande behovet av den ifrågasatta utredningen. Sålunda anser domänstyrelsen, länsstyrelsen i Norrbottens län, Svenska skogsarbetareförbundet och Skogsindustriernas samarbetsutskott att motionerna inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd. Skogsstyrelsen och skogshögskolan anser däremot att ifrågavarande spörsmål är förtjänt av ytterligare övervä-

ganden och förordar därför att motionerna överlämnas till den skogspolitiska utredningen. Även Sveriges skogsägareföreningars riksförbund och skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län ställer sig positiva till en utredning av i motionerna berörda frågor.

Såväl domänstyrelsen som Sveriges skogsägareföreningars riksförbund framhåller att de i motionerna gjorda jämförelserna mellan skogsbrukets ekonomiska resultat för skilda ägarkategorier inte kan anses tillfredsställande. Vidare framhåller bl. a. Skogsindustriernas samarbetsutskott att rättvisande jämförelser mellan skilda ägargruppers ekonomiska resultat är mycket svåra att utföra. Enligt domänstyrelsen torde ingen utredning inom rimlig tid kunna prestera ett material som kan läggas till grund för en invändningsfri gradering av skogsbruket efter olika ägarkategorier.

Utskottet har vid sin prövning av förevarande fråga inte funnit att sådana omständigheter förebragts som kan ge grundad anledning till antagande att någon särskild skogsägarkategori skulle vara skickad att nå bättre ekonomiskt resultat än någon annan. Att domänverket liksom andra förvaltare av skog givetvis söker driva sitt skogsbruk så effektivt som möjligt finns enligt utskottets mening ingen anledning att betvivla. Vad särskilt gäller möjligheterna att uppehålla skogsdriften i de sämre lägena i inre Norrland vill utskottet anföra följande. Om nyare forskningsrön ger vid handen att i motionerna omnämnda, förenklade återväxtåtgärder eller andra förändringar i driften gör det möjligt att driva lönsamt skogsbruk i ogynnsamma lägen, synes detta lika väl kunna ske i domänverkets som i någon annans regi. I den mån beredskapsarbeten erfordras i nyssnämnda områden bör vidare, såsom närmare behandlas i det följande, arbetsobjekt kunna ställas till förfogande när domänverket förvaltar marken lika väl som när ägaren är någon annan. I anledning av de i motionerna uttalade förväntningarna om ökade sysselsättningsmöjligheter vid en överföring av kronoskog till annan ägare vill utskottet vidare nämna att redovisade uppgifter utvisar att domänverket jämfört med andra skogsägare ligger på en hög avverkningsnivå och även bedriver ett intensivt återväxtarbete. Med anledning av vad nu anförts har utskottet kommit till den slutsatsen att den i motionerna ifrågasatta överföringen varken kan väntas resultera i förbättrat ekonomiskt resultat i skogsdriften eller åstadkomma ökad sysselsättning. På grund härav anser utskottet att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.

I propositionen 1968: 103 framhålls att det främsta motivet för en samordning av statens skogsförvaltande och skogsindustriella verksamhet är, att staten/ägaren bör ha ett *gemensamt mål för verksamheten vid domänverket och Assi*. Som framgår av propositionen har detta av skogsföretagsberedningen ansetts böra vara att företagen på sikt skall åstadkomma bästa möjliga ekonomiska utbyte och därvid prestera ett från företagsekonomisk synpunkt rimligt årsresultat. Den nödvändiga samordningen av verksamhe-

ten bör ske genom samordning av ledningarna av de båda berörda företagen. Däremot anses någon sammanslagning av företagen f. n. inte böra ske. Några remissinstanser har ställt sig tveksamma till den av beredningen angivna målsättningen och framhållit att målet för verksamheten bör innefatta vissa samhällsaspekter. I anslutning härtill uttalar departementschefen att statens skogsföretag i princip bör handla och behandlas som varje ansvarskännande företag inom näringslivet. I sammanhanget nämns att domänverket och Assi kan komma att ställas inför uppgifter som normalt inte faller inom en affärsmässigt driven företagsamhet, t. ex. uppgifter av naturvårdande eller sysselsättningsbefrämjande karaktär. Departementschefen framhåller att hänsyn bör tas härtill bl. a. vid bedömning av företagens ekonomiska resultat. Utskottet kan för sin del ansluta sig till de synpunkter departementschefen i förevarande sammanhang anfört.

Målet för domänverkets verksamhet bör enligt Kungl. Maj:ts förslag ges en strikt ekonomisk inriktning. Effektiviseringen liksom den fortsatta driften förutsätts sålunda böra i stort följa företagsekonomiska principer. Skogsbruket, som bör bedrivas där biologiska och ekonomiska förutsättningar härför föreligger, bör vara uthålligt. Under perioder när virkesinkomsterna inte täcker avverknings- och reproduktionskostnader inom visst område bör detta kunna läggas utanför avverkningsprogrammet utan att nämnda krav därmed överges. Mot vad Kungl. Maj:t förordat beträffande grunderna för förvaltningen av statens skogar har utskottet inte något att erinra.

Som en följd av den förordade inriktningen av domänverkets verksamhet väntas rationaliseringstakten i skogsdriften öka, vilket enligt propositionen i sin tur torde inverka på sysselsättningen inom kronoskogarna. I samband härmed upplyser departementschefen att domänverket kan ställa ytterligare arbetsobjekt i Norrlands inland till förfogande för arbetsmarknadsmyndigheterna såsom beredskapsarbeten. För egen del har departementschefen starkt betonat vikten av att så sker.

I de vid riksdagens början väckta motionerna I: 432 och II: 544 hemställs bl. a. att domänstyrelsen genom t. ex. arbetsmarknadsstyrelsen anvisas erforderliga medel för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område i vissa norrbottensrevir samt för att övergångsvis i rimlig omfattning täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att åstadkomma en acceptabel skogsförnyring. Såväl den betydande arbetslösheten i Norrbottens län som skogsvårdssynpunkter talar enligt motionärerna härför. De i ärendet hörda remissinstanserna tillstyrker genomgående motionsyrkandena. Domänstyrelsen framhåller dock att syftet med motionerna kan uppnås utan särskild medelsanvisning.

Utskottet vill i likhet med departementschefen starkt understryka vikten av att kronoskogar kan utnyttjas i sysselsättningsbefrämjande syfte. Som

departementschefen anfört måste den nödvändiga effektiviseringen av domänverkets drift självfallet ske under beaktande av de anställdas intressen och i nära samverkan med arbetsmarknadsmyndigheterna. Med hänsyn till de uttalanden som gjorts i propositionen synes syftet med nu ifrågavarande motionsyrkanden i allt väsentligt vara tillgodosett. Motionerna bör därigenom i nu förevarande avseende kunna anses besvarade.

Nyssnämnda motioner innehåller även yrkande om utredning rörande formerna för att under en övergångsperiod utnyttja vissa kronoskogar med ur ekonomisk och biologisk synpunkt mindre gynnsamma förutsättningar för virkesproduktion för att därigenom skapa arbetstillfällen. Yrkandet får ses mot bakgrund av att hittills tillämpad målsättning för domänverkets skogsbruk väckt farhågor för att allt större skogsområden kommer att läggas utanför avverkningsprogrammet med de följer detta innebär för sysselsättningen främst i Norrbottens inland. Av motionerna och de däröver avgivna remissutlåtandena framgår att det bland den skogliga expertisen råder delade meningar om vilka anspråk som bör ställas på återväxtåtgärderna i de svårföryngrade områdena i det inre av Norrland. Experter vid bl. a. skogshögskolan förordar en enklare metod för reproduktion i nämnda områden än den som domänverket tillämpar. Vid användning av den enklare metoden anses det möjligt att driva lönsamt men likväl uthålligt skogsbruk i sämre lägen än med domänverkets metod. Häremot hävdar domänverket att den i motionerna förordade reproduktionsmetoden utprovats i områden med andra föryngringsbetingelser än dem som förekommer i övre Norrlands höjdlägen och att den enligt verkets erfarenheter inte är tillämplig där.

I anledning av nu ifrågavarande motionsyrkande vill utskottet erinra om att framställningar med förslag av motsvarande innebörd i fråga om kronoskogarnas användning tidigare överlämnats till såväl skogsbruksutredningen som den skogspolitiska utredningen för övervägande. Bl. a. överlämnades förra året till sistnämnda utredning vissa vid 1967 års riksdag väckta motioner i ämnet jämte däröver avgivna remissutlåtanden (JoU 1967: 14, rskr. 165). Med hänsyn härtill och under beaktande jämväl av vad nyss anförts rörande möjligheterna att i sysselsättningsbefrämjande syfte utnyttja kronoskog i inre Norrland anser utskottet att ändamålet med ifrågavarande motioner kan anses tillgodosett även i den del, varom nu är fråga.

Målet för Assis verksamhet är såsom i propositionen anges redan nu klart ekonomiskt. Som nämns i propositionen ingår häri en ambition att utvidga den skogsindustriella verksamheten om tillfredsställande lönsamhet kan påräknas. Enligt Kungl. Maj:ts förslag bör därvid bolaget vara obundet vid valet av industriplats samt ha möjligheter att på normalt sätt anlita kapitalmarknaden. Kungl. Maj:t föreslår vidare att Assi skall kunna ta upp framställning av även andra produkter än sådana som har trä som råvara.

I motionerna I: 957 och II: 1214 riktas vissa invändningar mot förslagen

att på angivet sätt utvidga Assis befogenheter. Under hänvisning till att statsskogarna utgör den primära råvarubasen för den statsägda skogsindustrin framhåller motionärerna att Assi inte utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall bör äga rätt att lokalisera industriell verksamhet till område, där domänverket inte i väsentlig omfattning kan förse bolaget med råvara. Inte heller anses Assi utan dylikt medgivande böra få investera i projekt som har annan råvara än trä eller som saknar direkt samband med bolagets träindustriella verksamhet.

Enligt utskottets mening bör Assis uppgift alltjämt vara att driva skogsindustriell verksamhet med kronoskogarna som huvudsaklig råvarukälla. En omläggning av produktionen till att även omfatta sådan produktion som grundas på annan råvara än trä bör därför som nyssnämnda motionärer anfört inte företas utan riksdagens godkännande i varje särskilt fall. I överensstämmelse med det anförda bör likaså riksdagens medgivande inhämtas innan Assi lokaliserar industrier till andra platser än där domänverket i väsentlig utsträckning kan förse bolaget med råvara. Utskottet ansluter sig alltså i nu förevarande avseende till de synpunkter som anförts i motionerna I: 957 och II: 1214.

För att domänverket skall få förutsättningar att anpassa sig till ändrade förhållanden inom skogsbruket bör verket enligt Kungl. Maj:ts förslag ges en handlingsfrihet som så nära som möjligt ansluter till de befogenheter som skulle motsvara ett aktiebolags. I syfte att sålunda öka *domänverkets ekonomiska handlingsfrihet* framlägger Kungl. Maj:t i huvudsak följande förslag.

Under domänverkets fond bör alltjämt redovisas det statskapital som förvaltas av domänverket. Den nuvarande markfonden föreslås upplöst och ersatt av en ny delfond, benämnd investeringsfonden, till vilken skall föras bl. a. medel som frigörs vid försäljning av fast egendom. Investeringsfonden avses få utnyttjas förutom till inköp av fast egendom till investeringar med minst tio års varaktighet.

I stället för att såsom hittills fastställa driftstat för domänverket bör Kungl. Maj:t enligt propositionen begränsa sig till att uppställa ett avkastningskrav för verket. För att underlätta en långsiktig planering av verksamheten bör inte längre krävas att hela årsöverskottet skall levereras in till statskassan. Den del av eventuellt överskott, som kan kvarstå sedan det uppställda avkastningskravet uppfyllts, bör föras till en dispositionsfond. Domänverket föreslås fritt få använda denna fond, bl. a. även för markförvärv.

Kungl. Maj:ts förslag innebär vidare att domänverket ges rätten att under vissa förutsättningar bilda aktiebolag samt förvärva aktier i redan befintliga bolag. I sistnämnda fall avses indirekt belåning kunna förekomma. Beslut om att bilda aktiebolag eller förvärva aktier i sådant bolag anses dock böra underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I motionerna I: 957 och II: 1214 framläggs vissa förslag som bl. a. syftar

till att ge riksdagen en högre grad av insyn i och kontroll av domänverkets verksamhet än som föreslås av Kungl. Maj:t. Sålunda bör enligt motionerna Kungl. Maj:t kontinuerligt förelägga riksdagen underlag för bedömning av de avkastningskrav som fastställts för domänverket. Vidare anses verkets markinnehav böra hållas inom nuvarande förmögenhetsram, innebärande att statens innehav av skogsmark inte bör öka. Domänverket bör enligt motionerna ej ges rätt att bilda aktiebolag eller förvärva aktier i bolag utan riksdagens medgivande i varje särskilt fall.

Utskottet ser det för sin del som ett klart framsteg att domänverket i fortsättningen skall drivas under förutsättningar som närmare överensstämmer med dem under vilka andra skogsägarkategorier arbetar. Detta bör dock inte enbart innebära att domänverket ges ökad handlingsfrihet i olika avseenden. Den klarare ekonomiska inriktningen av verksamheten bör även göra det möjligt att uppställa ökat avkastningskrav. Det är enligt utskottets mening otillfredsställande att i propositionen inte angetts några principer för fastställande av detta. Enligt utskottets uppfattning är det rimligt att avkastningskravet så nära som möjligt anpassas till det marknadsvärde, som förmögenheten representerar. I vart fall bör utgångspunkten vara, att kapital som ny- eller återinvesteras skall bära fulla förräntningskrav. Vidare bör avkastningskravet fastställas så att det inrymmer motsvarigheten till den statliga inkomstskatt, från vilken domänverket är befriat. Utskottet ansluter sig till den i motionerna I: 957 och II: 1214 anförda synpunkten att Kungl. Maj:t kontinuerligt bör förelägga riksdagen underlag för bedömning av fastställda avkastningskrav.

Likaså delar utskottet den i nämnda motioner uttalade uppfattningen att statens innehav av skogsmark i princip inte bör utökas. Liksom hittills bör endast medel som inflyter vid försäljning av fast egendom få disponeras för markförvärv. Dessa medel bör därvid endast användas för förvärv som erfordras för att förbättra statsskogarnas arrondering. Härav följer bl. a. att dispositionsfonden inte bör få utnyttjas för fastighetsförvärv. Vidare bör som i förenämnda motioner anförts domänverket inte utan riksdagens godkännande i varje särskilt fall äga förvärva aktier i bolag eller bilda aktiebolag.

Domänverkets kapitalförsörjning föreslås böra underlättas genom att användningen av verkets *rörliga kredit i riksgäldskontoret* utvidgas att avse vissa investeringar i syfte att begränsa driftkostnaderna. I motiveringen hänvisas särskilt till kapitalbehov som kan uppkomma i samband med anskaffning av maskiner och anläggningar.

Utskottet har ingen erinran mot att domänverkets rörliga kredit får ett på i propositionen föreslaget sätt ökat användningsområde. I anslutning härtill vill dock utskottet framhålla att nu gällande regler för den rörliga krediten medför att räntan inte är konkurrensneutral. Förräntningskravet på ifrågasvarande kredit bör ställas högre än f. n. och marknadsmässig ränta bör

krävas av domänverket. Enligt utskottets mening bör för kredit av denna typ samma förräntningskrav ställas som för statligt lokaliseringsslån. Utskottets ställningstagande innebär att utskottet biträder de förslag som i förevarande hänseende framlagts i motionerna I: 957 och II: 1214.

Rörande *domänverkets organisation* föreslås i propositionen att en särskild verksstyrelse inrättas för domänverket. För att få till stånd en samordnad ledning av statens skogsföretag bör denna styrelse genom personidentitet närmast vara densamma som styrelsen för Assi. Vidare bör enligt propositionen domänverket under verksstyrelsen ledas av en generaldirektör och en överdirektör. Centralförvaltningen avses tills vidare bli uppdelad på fem huvudenheter samt vissa stabsorgan. I fråga om den regionala organisationen föreslås antalet överjägmästardistrikt böra minska från elva till högst åtta. Departementschefen godtar i detta sammanhang de principer för distriktsindelning och val av stationeringsorter som domänstyrelsen redovisat i sitt förslag till ny organisation. Han biträder även domänstyrelsens förslag till organisation av såväl överjägmästarinstitutionen som den lokala jordbruksförvaltningen. Domänverket föreslås ensamt få besluta i fråga om den regionala och lokala organisationen sedan Kungl. Maj:t angett högsta antalet överjägmästardistrikt. För att förvaltningsapparaten fortlöpande skall kunna anpassas till utvecklingen förordas att Kungl. Maj:t eller, efter be- myndigande av Kungl. Maj:t, domänverket ges rätt att själv besluta om sin organisation.

I anslutning härtill har i ett antal motioner riktats kritik mot vissa i propositionen redovisade uttalanden av domänstyrelsen rörande domänverkets regionala organisation. Sålunda anförs i motionerna I: 939 och II: 1197 samt I: 940 och II: 1198 erinringar mot domänstyrelsens förslag såvitt avser distriktsindelningen i de mellersta delarna av landet. Enligt motionärernas mening talar skäl för att såväl områdesindelningen som förläggningen av stationeringsort för vederbörande överjägmästardistrikt ändras i förhållande till styrelsens förslag. Vad gäller stationeringsorten anser motionärerna att Örebro bör vara en lämpligare stationeringsort för överjägmästaren än Falun, som förordats i domänstyrelsens utredning. I förstnämnda motionspar påyrkas en ny utredning i ämnet medan i det andra motionsparet hemställs om riksdagens uttalande att domänstyrelsen vid sitt beslut om distriktsindelningen bör beakta de i motionerna anförda synpunkterna. Vidare anförs i motionerna I: 958 och II: 1215 att belägenheten av jordbruksdomänerna inom det av domänstyrelsen föreslagna södra distriktet är sådan att domänintendenten i distriktet bör stationeras i Kristianstad i stället för, som styrelsen föreslagit, Växjö.

De i motionerna sålunda framlagda förslagen rör frågor om vilka domänstyrelsen enligt propositionen bör äga besluta. I likhet med departementschefen vill utskottet erinra om att domänstyrelsen redan nu har rätt att bestämma lokaliseringen av distriktskontoren. De förslag till ändringar rö-

rande statsskogsbrukets förvaltning som behandlas i detta utlåtande syftar som tidigare nämnts till att ge domänverket ökad handlingsfrihet i en rad avseenden för att därmed ge verket möjlighet att göra verksamheten effektivare. Det bör därvid inte ifrågakomma att i nu behandlade organisationsfråga inskränka domänverkets befogenheter. Utskottet har alltså inte något att invända mot Kungl. Maj:ts uttalande att domänverket ensamt bör få besluta i frågor rörande verkets regionala och lokala organisation med den begränsning som Kungl. Maj:t anger beträffande antalet överjägmästartrikt. Sådant beslut bör ske med utgångspunkt från de principer domänstyrelsen föreslagit och Kungl. Maj:t biträtt. Som framhålls i propositionen bör den förvaltningsapparat, som står till verksledningens förfogande, härefter kunna fortlöpande anpassas till utvecklingen. I likhet med departementschefen finner utskottet det därför angeläget att Kungl. Maj:t eller, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t, domänverket ges rätt att besluta i sådana frågor. De möjligheter till en smidig anpassning av organisationen som härigenom uppnås kan exempelvis behöva utnyttjas vid en mera omfattande omstrukturering av statens skogar eller i samband med en eventuell samordning mellan domänverket och Assi på det lokala planet. Vid nu angivna förhållanden anser utskottet att förevarande motioner inte bör föranleda någon vidare åtgärd från riksdagens sida.

I propositionen gjorda uttalanden och förslag, vilka ej särskilt berörts i det föregående, föranleder inte någon erinran från utskottets sida. Utskottet hemställer alltså

att riksdagen

1. antar förslag till förordning om upphävande av förordningen den 10 maj 1935 (nr 157) angående grunder för förvaltningen av vissa kronoskogar,

2. fastställer de grunder som utskottet i det föregående angett för domänverkets förvaltning av statens skogar,

3. godkänner den i propositionen förordade ändringen i grunderna för försäljning i vissa fall av statlig egendom m. m.,

4. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 939 och II: 1197, I: 940 och II: 1198 samt I: 958 och II: 1215 godkänner vad utskottet i det föregående anfört i fråga om riktlinjer för domänverkets organisation,

5. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående förordat beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, god-

känner vad utskottet i det föregående uttalat rörande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,

7. med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet anfört rörande räntenivån för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

8. godkänner vad utskottet i det föregående förordat i fråga om dispositionen av domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret,

9. medger att Kungl. Maj:t tills vidare utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall beslutar om försäljning av staten tillhörig av domänverket förvalta fast egendom till annan än kommun och till kommun till annat än för samhällsbyggnadsändamål om taxeringsvärdet eller, om sådant värde saknas, det vid särskild uppskattning utränta saluvärdet uppgår till högst 2 000 000 kr. med rätt för Kungl. Maj:t att låta domänverket besluta om försäljning då motsvarande värden uppgår till högst 1 000 000 kr.,

10. godkänner vad utskottet i det föregående förordat beträffande samordnad ledning av statens skogsföretag,

11. godkänner vad i propositionen förordats rörande pantförskrivning av inteckningar i Assi tillhörig fast egendom,

12. i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående anfört angående inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet,

13. godkänner vad i propositionen förordats beträffande bostadslån, bostadsrättslån och statlig kreditgaranti för maskinlån åt arbetare vid domänverket,

14. bemyndigar Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder i övrigt som behövs för förslagets genomförande,

15. beslutar att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd,

16. anser motionerna I: 432 och II: 544 besvarade med vad utskottet i det föregående anfört,

17. beslutar att i förevarande sammanhang behandlade motioner till den del de ej blivit under föregående punkter särskilt berörda icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 maj 1968

På jordbruksutskottets vägnar:

NILS G. HANSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit

från första kammaren: herrar Mossberger (s), Hedström (s), Carl Eskilsson (h), Skårman (fp), Hermansson (cp), Magnusson (s), Augustsson (s), Lundberg (h), Karl-Erik Eriksson (fp) och Wanhainen (s);

från andra kammaren: herrar Hansson i Skegrie, (cp), Arweson (s), Eliasson i Moholm (h), Johanson i Västervik (s)*, Lundmark (s), Rimås (fp), Eskilsson i Likenäs (s)*, Johansson i Simrishamn (s), Dahlgren (cp) och Åberg (fp)*,

dock att vid behandlingen av mom. 15. och 16. fru Jäderberg (s) deltagit i stället för herr Eskilsson i Likenäs (s).

* Ej närvarande vid justeringen.

Reservationer

1) beträffande riktlinjer för domänverkets organisation av herrar *Karl-Erik Eriksson* (fp) och *Rimås* (fp),

2) beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västervik (s), *Lundmark* (s), *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), som anser

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande på s. 10 som börjar med »Utskottet ser» och slutar med »bilda aktiebolag» bort ha följande lydelse:

»Utskottet ser — — — (lika med utskottet) — — — skogsägarkategorier arbetar. En ökning av handlingsfriheten för domänverket bör enligt utskottets mening ge domänverket bättre möjligheter att på ett framgångsrikt sätt bedriva sin verksamhet i konkurrens med andra företag. Vid ett genomförande av förslagen om en strikt ekonomisk inriktning av verksamheten och beträffande ökade befogenheter för domänverket bör såsom i propositionen uttalats skapas förutsättningar för en relativt sett ökad avkastning. Det är enligt utskottets uppfattning inte välbetänkt att äventyra konkurrenskraften och lönsamheten i statens skogsdrift genom att såsom i nyssnämnda motioner föreslagits begränsa domänverkets handlingsfrihet i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Vad gäller motionsyrkandet om att riksdagen skulle erhålla uppgifter för bedömning av avkastningskrav för domänverket innebär detta för övrigt krav på en detaljkontroll av domänverket från riksdagens sida i en utsträckning som hittills inte ansetts erforderlig. F. n. fastställer nämligen Kungl. Maj:t driftstat för verket varvid även frågan om avkastningen behandlas. På grund av det anförda biträder utskottet Kungl. Maj:ts förslag och föreslår att yrkandena i motionerna I: 957 och II: 1214 i förevarande avseenden inte skall föranleda någon riksdagens åtgärd.»

dels att utskottets hemställan under 5. och 6. bort ha följande lydelse:

»5. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående förordat beträffande domänverkets ekonomiska handlingsfrihet,

6. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående uttalat rörande domänverkets rätt att bilda aktiebolag samt förvärva, förvalta och avyttra aktier i bolag,»

3) beträffande räntan på domänverkets rörliga kredit i riksgäldskontoret

av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västervik (s), *Lundmark* (s), *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), som anser

dels att det avsnitt i utskottets utlåtande som börjar på s. 10 med »Domänverkets kapitalförsörjning» och slutar på s. 11 med »och II: 1214» bort lyda sålunda:

»Domänverkets kapitalförsörjning — — — (lika med utskottet) — — — och anläggningar. Utskottet har — — — (lika med utskottet) — — — ökat användningsområde.

I anslutning härtill har i motionerna I: 957 och II: 1214 hemställts att riksdagen beslutar att domänverket för sin rörliga kredit i riksgäldskontoret skall erlagga ränta efter samma räntesats som gäller för statliga lokaliseringsslån. Därigenom skulle enligt motionärerna domänverket i detta avseende jämföras med andra företag i branschen. Ett genomförande av förslaget skulle f. n. innebära att räntefoten kom att ligga ca 2 % över den nuvarande och drygt 1 % över den för statliga bolag tillämpade räntan för rörlig kredit. Utskottet får i anledning av yrkandet erinra om att riksdagen har bemyndigat fullmäktige i riksgäldskontoret att efter samråd med domänstyrelsen bestämma om räntan för domänverkets rörliga kredit (rskr. 1923:209). Utskottet anser det för övrigt inte motiverat att ställa högre förräntningskrav på domänverkets kredit än vad som gäller för övriga affärsverk. Någon anledning att jämföra räntenivån för den rörliga krediten med den som gäller för de statliga lokaliseringsslånen synes ej föreligga, då sistnämnda lån oftast torde få lämnas mot säkerhet av helt annan karaktär än vad domänverket kan erbjuda. Utskottet får således under hänvisning till det anförda föreslå att motionsyrkandet inte föranleder någon riksdagens vidare åtgärd.»

dels att utskottets hemställan under 7. bort ha följande lydelse:

»7. lämnar motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt avser räntenivån för domänverkets rörliga kredit i riksgäldskon-toret, utan åtgärd,»

4) beträffande inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet av herrar *Mossberger* (s), *Hedström* (s), *Magnusson* (s), *Augustsson* (s), *Wanhainen* (s), *Arweson* (s), *Johanson* i Västervik (s), *Lundmark* (s) *Eskilsson* i Likenäs (s) och *Johansson* i Simrishamn (s), som anser

dels att det stycke på s. 9, som börjar med orden »Enligt utskottets» och slutar med orden »och II: 1214» bort ha följande lydelse:

»Utskottet anser det vara rimligt att statens skogsföretag för att kunna hävda sig i konkurrensen inte ges sämre betingelser för ett affärsmässigt handlande än konkurrerande enskilda företag. Liksom andra företag måste Assi ha möjlighet att utveckla sin verksamhet. Detta kan ske genom att den skogsindustriella verksamheten utvidgas, men det kan också visa sig fördelaktigt att kombinera befintlig produktion med framställning av andra produkter än sådana som har trä som råvara. Detta kan förekomma inom andra företag i branschen och bör enligt utskottets mening även vara möjligt för Assi. Av samma skäl bör Assi vara obundet vid val av industriplats. Den relativt tidsödande procedur som det innebär att inhämta riksdagens medgivande i förevarande fall kan exempelvis omöjliggöra genomförandet av projekt som är viktiga för Assis utveckling eller som är avsedda att lösa sysselsättningsproblem inom företaget. Det anförda talar enligt utskottets mening starkt för att Kungl. Maj:ts förslag bör bifallas och att nu ifrå-gavarande yrkande i motionerna I: 957 och II: 1214 avslås.»

dels att utskottets hemställan under 12. bort ha följande lydelse:

»12. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag på motionerna I: 957 och II: 1214, såvitt nu är i fråga, godkänner vad utskottet i det föregående anført angående inriktningen och lokaliseringen av Assis verksamhet,»

5) beträffande utredning rörande skogsbruket i övre Norrlands inland av herrar *Carl Eskilsson* (h), *Skårman* (fp), *Hermansson* (cp), *Lundberg* (h), *Karl-Erik Eriksson* (fp), *Hansson* i Skegrie (cp), *Eliasson* i Moholm (h), *Rimås* (fp), *Dahlgren* (cp) och *Åberg* (fp), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande på s. 6, som börjar med »Utskot-tet har» och slutar med »riksdagens åtgärd» bort ha följande lydelse:

»Bakgrunden till nu ifrå-gavarande motionsyrkanden är som synes de problem som uppstått i övre Norrlands inland på grund av den sviktande lönsamheten för skogsbruket i dessa delar av landet vilket bl. a. haft till följd att vissa skogsarealer, främst inom de av domänverket förvaltrade om-rådena, undandragits från aktivt skogsbruk. I anledning härav vill utskottet erinra om att dessa frågor tidigare behandlats i en av länsstyrelsen i Norr-

bottens län till Kungl. Maj:t ingiven utredning med förslag till ett aktivare skogsbruk i de fjällnära skogarna och även i motioner till 1967 års riksdag angående utnyttjande av skog ovan den s. k. skogsodlingsgränsen. Länsstyrelsens utredning har överlämnats till skogsbruksutredningen medan nyssnämnda motioner i överensstämmelse med riksdagens beslut överlämnats till skogspolitiska utredningen (JoU 1967: 14, rskr. 165). Nu väckta motioner tar som framgår av det föregående bl. a. upp frågan om överförande av kronoskogar till andra ägarkategorier i syfte att åstadkomma ökade sysselsättningsmöjligheter. Som skogsstyrelsen anfört i sitt remissutlåtande över motionerna har problemen härigenom en klart skogspolitisk karaktär. Med hänsyn till de i motionerna anförda synpunkterna rörande bl. a. allmänningarnas i förhållande till domänverket större möjligheter att bedriva effektivt skogsbruk finner utskottet det angeläget att ifrågavarande problemkomplex ägnas en ingående belysning. Bl. a. är detta viktigt då alla ansträngningar bör göras för att medverka till att förbättra sysselsättnings-situationen i dessa områden. Det bör i sammanhanget även beaktas att den minskade aktiviteten inom vissa av domänverket förvaltade skogsområden kan direkt inverka på möjligheterna för andra skogsägare att bedriva skogsbruk inom områden, som gränsar till eller omslutes av ifrågavarande kronoskogar. De i motionerna aktualiserade frågorna synes ur angivna synpunkter vara av den art att de bör prövas av skogspolitiska utredningen. Utskottet får därför föreslå att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 jämte över desamma avgivna remissutlåtanden överlämnas till nämnda utredning för beaktande.»

dels att utskottets hemställan under 15. bort ha följande lydelse:

»15. i skrivelse till Kungl. Maj:t anholder att motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917 jämte över desamma avgivna remissutlåtanden överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande,»

Yttranden över motionerna I:290 och II:362**Domänstyrelsen (8.3.1968)**

Domänstyrelsen föreslår att motionerna icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd och hänvisar därvid till en härefter intagen promemoria angående domänverkets skogsbruk i övre Norrland samt till följande uttalande.

Som styrelsen framhållit i nämnda promemoria säger en jämförelse av det slag som anförts i motionerna icke mycket om de olika driftformernas effektivitet. Styrelsen har i promemorian vidare diskuterat lämpligheten av ytterligare utredning av dessa frågor och kommit fram till att inte mycket är att vinna på tillsättande vare sig av en parlamentarisk utredning eller en expertutredning. De olika ägarekategorierna bedriver givetvis ständigt undersökningar rörande möjligheterna att förbättra effektiviteten i verksamheten, åtminstone är så fallet med domänverket. Med hänsyn till de olika kategoriernas målsättningar och utnyttjande av skogsmarken torde dylikt utredningsarbete för varje kategori för sig vara mer ändamålsenligt än svår genomförbara jämförelseutredningar, vars resultat kan bli föremål för olika värderingar.

*PM**angående domänverkets skogsbruk i övre Norrland
(fogat till domänstyrelsens yttrande)***I. Det ekonomiska resultatet**

Det svenska skogsbrukets lönsamhet har under de senaste 10—15 åren successivt försämrats. De nominella virkespriserna var under tiden 1956—1966 i stort sett oförändrade för att under 1967 kraftigt försämrats. Samtidigt har omkostnaderna successivt stigit, främst för arbetskraften. De stegrade kostnaderna för arbetskraften påverkar starkt skogsbrukets ekonomi, då i denna näring arbetskraftsåtgången är stor per producerad enhet. Skogsarbetarnas inkomstutveckling har under den ifrågavarande perioden varit gynnsam jämfört med genomsnittsutvecklingen. Den försämrade lönsamheten kan belägas genom följande uppgifter om domänverkets överskott uttryckt i kronor per försåld skogskubikmeter. 1955 var överskottet 10 kronor och 40 öre, 1960 7 kronor och 30 öre, 1965 3 kronor och 75 öre. För 1967 är överskottet mindre än 1 krona.

Rotnettot har försämrats inom alla delar av landet, men försämringen framträder mest påtagligt inom de områden, där rotnettot redan tidigare var lågt och numera blir helt obefintligt. Domänverkets rotnetto påverkas starkt av det förhållandet att kronoskogarna i stor utsträckning är koncentrerade till lågproduktiva marker i dåliga avsättningslägen. Ca 78 % av den skogsmark, som domänverket förvaltar, är belägen i Norrbottens och Västerbottens län och till övervägande del i inlandet av dessa län. Inom

Norrbottnens län, där domänverket förvaltar sammanlagt 53 % av den totala skogsmarksarealen, är kronoskogarnas andel ovan den extrapolerade skogodlingsgränsen 78 %, inom lappmarken nedom denna gräns 58 % och inom kustlandet endast 37 %.

Det ekonomiska resultatet av verksamheten på reviren inom övre Norrland har de senaste åren varit otillfredsställande. Med utgångspunkt från domänverkets officiella statistik har man bl. a. ansett sig kunna konstatera att 27 revir i Norrland år 1966 lämnat negativt resultat. Detta bokslutsresultat är givetvis oroande men kan inte tydas så, att alla dessa revir skulle vara s. k. nollområden. Den ekonomiska redovisningen i domänverkets årsberättelse ger inte direkt uppgift om hur det företagsekonomiska utfallet för de enskilda reviren påverkar domänverkets samlade affärsrörelse utan är mera en redovisning av hur det samlade överskottet har framräknats.

Ur företagsekonomisk synpunkt är det av stort intresse att veta hur olika delar av rörelsen lämnar täckningsbidrag till den totala verksamheten för att därigenom kunna bedöma, hur det ekonomiska resultatet påverkas av förändringar i verksamheten eller av dess omfattning. Vid beräkning av täckningsbidraget från reviren i norra Sverige, vilka 1966 uppgick till 50 st., erhålles följande resultat. Sedan revirens alla kostnader — inklusive reproduktionskostnader om 17 milj. kronor och skatter om 4 milj. kronor — hell täckts, kvarstår ett bidrag från dessa revir om 33 milj. kronor. Detta belopp är således Norrlandsrevirens bidrag till täckning av avskrivningar och av verkets gemensamma kostnader. De 27 revir, som enligt den officiella statistiken för 1966 redovisade underskott, lämnade ett gemensamt bidrag om 7 milj. kronor. Av dessa revir var det endast 6 st., som icke lämnade positivt bidrag till den totala verksamheten. Då dessa revir är spridda i hela Norrland från Övre Norrbottens distrikt i norr till Östersunds distrikt i söder, medför ett nedläggande av verksamheten inom dessa revir icke någon väsentlig minskning av de gemensamma kostnaderna. Med hänsyn till att det inom många revir finnes mindre områden, som lämnar negativt bidrag till verksamheten, och samtidigt ekonomiska plusområden inom de revir, som redovisar negativa täckningsbidrag, är reviren för stora områden för att tillåta ekonomiska bedömningar av verksamheten.

Vidare är att märka att resultatet för ett enstaka år säger föga om det ekonomiska utfallet på längre sikt i en så långsiktig hantering som skogsbruket, där det är synnerligen angeläget att avvägningen mellan den korta och den långa ekonomien sker på ett riktigt sätt.

År 1950 fattade domänstyrelsen beslut om uppdragandet av den s. k. skogsodlingsgränsen, varigenom avskildes och temporärt lämnades orörda dels områden, där föryngringssvårigheterna bedömdes vara sådana, att man med kända metoder inte kunde räkna med ett acceptabelt resultat av normala återväxtåtgärder, dels områden, där avsättningsläget var så dåligt, att en kultur beräknades vara olönsam även med mycket mätliga räntekrav, och där självföryngring icke ansågs kunna ge ett godtagbart resultat. Gränsen drogs alltså upp med hänsyn tagen till såväl biologiska som ekonomiska faktorer, även om de biologiska inom många områden blev helt avgörande för gränsens sträckning. Domänstyrelsen överväger nu en omprövning av skogsodlingsgränsen efter mera renodlade biologiska riktlinjer. Genom den sålunda justerade gränsen skulle avskiljas de områden, där naturliga förutsättningar för ett uthålligt skogsbruk saknas. Området nedom gränsen skulle i sin helhet ingå i den virkesproducerande verksamheten på så sätt att produktionen lägges till underlag för beräkning av averkningsuttagens

storlek, även om de aktuella avverkningsuttagen periodvis icke kommer att fördelas jämnt över hela området. Inom domänstyrelsen pågår utredningar för att söka närmare analysera skogsbrukets förutsättningar inom varje delområde för att kunna avskilja de områden, som med hänsyn till den aktuella ekonomiska situationen för tillfället bör läggas utanför verksamheten. Den totala arealen av dessa områden kommer att växla mellan olika kalkylperioder, men de kommer under någorlunda normala konjunktyrknapper knappast att omfatta några alltför betydande sammanhängande geografiska områden. En koncentration av verksamheten på detta sätt till de delar av reviren som i ett aktuellt läge lämnar ett positivt rotnetto kan medföra en klar förbättring av domänverkets ekonomi utan att fördenskull verksamheten inom hela revir behöver nedläggas.

II. Rationaliseringen

Att det svenska skogsbrukets lönsamhet icke försämrats ännu mer än som skett beror främst på att en kraftig rationalisering genomförts under den senaste 15-årsperioden. Vinsterna härav kommer successivt skogsbruket till godo och det bör framhållas att kostnaderna för de senaste årens rationalisering ännu icke hunnit giva full utdelning. Bland de väsentligaste rationaliseringarna må nämnas: arronderingsförbättringar genom omfattande markbyten, utbyggnaden av vägnätet, mekaniseringen av avverknings- och transportarbetet samt säsongutjämningen. Säsongutjämningen, som möjliggjorts av vägutbyggnaden och mekaniseringen, innebär — förutom ett jämnare virkestillflöde till industrien — ett bättre utnyttjande av maskiner och arbetskraft samtidigt som skogsarbetarna genom det kontinuerliga arbetet fått möjlighet uppnå högre årsförtjänster.

Som ett mått på rationaliseringsgraden användes som regel förbrukade dagsverken per avverkade 100 skogskubikmeter. Härvid medräknas alla arbeten såsom avverkning, skogsvård, vägbyggnad, husbyggnad m. m. Inom domänverket sjönk antalet dagsverken per 100 skogskubikmeter från 69 år 1957 till 31 år 1966. Denna snabba produktivitetsökning har till stor del berott på införande av maskiner: motorsåg, barkningsmaskin och specialutrustad skogstraktor. En intensivare planläggning har medfört en betydande rationalisering. Övergång till heltidsanställda skogsarbetare och ökad utbildning av all personal har verksamt bidragit till höjd effektivitet. Domänverket har för några år sedan redovisat en ny arbetskraftsutredning för perioden 1965 t. o. m. 1974. Enligt denna bör det vara möjligt att sänka dagsverksåtgången per 100 skogskubikmeter från 38 år 1964 till 19 år 1974.

Genom denna rationalisering har kostnadsstegringen kunnat begränsas men icke helt elimineras. Trots att skogsarbetarnas dagsförtjänst under en tioårsperiod stigit med ca 100 % har det varit möjligt att begränsa stegringen av sortimentskostnaderna under perioden till ca 18 %. Härvid måste beaktas att avverkningskvantiteten samtidigt har ökat från 6,2 miljoner skogskubikmeter till 7,5 miljoner, varigenom de fasta kostnaderna kunnat fördelas på en större kvantitet.

Av det anförda framgår dels att rationaliseringen varit nödvändig för att begränsa försämringen av lönsamheten, dels att det är ett livsvillkor för ett ekonomiskt skogsbruk att alla möjligheter till fortsatt rationalisering tillvaratages. Pågående försök med nya metoder och maskiner är så positiva, att vi bör ha rätt att räkna med att flerprocessmaskiner relativt snart kommer att introduceras i avverkningsarbetet. Övergång till kontinuerliga virkestransporter till industrien kommer att ske i allt större utsträckning och

skapa bättre förutsättningar för säsongutjämning inom skogsbruket och minskade räntekostnader på kapital bundet i virkeslager både för industri och skog. Virkestransportproblemen och virkesmättningsfrågorna måste bli föremål för fortgående uppmärksamhet och alla möjligheter till förbättringar och kostnadssänkningar tillvaratagas. Men det är inte enbart avverknings- och transportarbetet som skall rationaliseras. Det är lika viktigt att skogsskötseln blir föremål för uppmärksamhet. Samspelet mellan avverkningsarbetet och skogsskötseln måste noga beaktas. Rationaliseringsvinster och produktionsuppoffringar måste vägas mot varandra. Vårt traditionella tänkande i fråga om beståndsvärden måste bli föremål för omprövning. En allt större del av avverkningskvantiteten måste falla i form av slutavverkning. Gallringsingreppens antal måste i allt större utsträckning varieras med hänsyn till markens produktionsförmåga. I extrema produktionslägen kan det måhända vara riktigt med ett gallringsfritt skogsbruk, där det enda ingreppet före slutavverkning blir röjning. Skogsvårdsarbetet måste i allt större utsträckning mekaniseras. Den relativt dyrbara och ibland chansartade hyggesbränningen kan måhända i viss utsträckning ersättas av någon form av markberedning som är effektivare än dagens. Planteringsmaskiner bör kunna förbilliga skogskulturerna. Skogsmarksgödslingen har kommit för att stanna. Det finns stora möjligheter att genom gödsling förbättra skogsmarkens produktionsförmåga. Men för att få god ekonomi på åtgärden fordras att bra bestånd på bättre marker i goda klimatlägen utnyttjas. Den snabba utvecklingen av metoder och maskiner inom skogsbruket medför att stor uppmärksamhet måste ägnas arronderingsfrågorna. Det går inte att uppnå god effekt i mekaniseringsarbetet om inte de enskilda arbetsobjekten är rationaliseringsvänliga. Likaså är det viktigt att organisationen anpassas till den fortgående utvecklingen. Förvaltningsområdena måste vara lämpliga enheter för planläggning, arbetsorganisation m. m. Då allt rationaliseringsarbete fordrar god planläggning är det viktigt, att personalsammansättningen anpassas därefter.

Domänstyrelsen har under de senaste åren utarbetat planer dels för reglering av revir- och bevakningstrakter, dels för omorganisation av styrelsen och distriktsorganisationen. Det påbörjade arbetet med revir- och bevakningstraktsregleringen har redan medfört en väsentlig minskning av antalet revir, medan bevakningstraktsregleringen med hänsyn till personalläget genomföres i något långsammare takt. Tyvärr kan organisationsförändringarna icke effektueras så snabbt som önskvärt vore, då de i vederbörlig ordning måste underställas statsmaktens prövning.

Då domänverkets möjligheter att öka den totala produktionsvolymen i övre Norrland är synnerligen begränsade, är det nödvändigt att genom personalminskningar draga nytta av uppnådd rationaliseringsvinst.

Att av sysselsättningskäl dämpa rationaliseringstakten bör enligt domänstyrelsens uppfattning inte komma i fråga. Tvärtom är det angeläget att alla tillgängliga resurser utnyttjas för att förbilliga såväl primär- som sekundärproduktionen för att därigenom på sikt stärka konkurrensförmågan på den internationella marknaden. Sysselsättningsfrågorna måste lösas på annat sätt.

III. Intensiteten

Den svenska skogsindustrins relativt höga kostnadsläge beror till en del på att här i landet bedrivs ett uthålligt virkesproducerande skogsbruk, medan i vissa av konkurrentländerna allttjämt bedrivs ett exploaterings-skogs-

bruk. Enligt domänstyrelsens mening bör det svenska skogsbruket alltjämt bedrivas långsiktigt och syfta till en uthållig virkesavkastning. Att nu övergå till en exploatering av skogstillgångarna kan — även om därigenom betydande kostnadsbesparingar på kort sikt kan vinnas — endast motiveras, om man anser sig med visshet kunna bedöma att skogsindustrins verksamhet måste upphöra inom en begränsad tid, vilket i en värld med stigande efterfrågan på skogsindustrins produkter förefaller orealistiskt. Staten måste som markägare beakta även mycket långsiktiga värden. Det bör därför icke komma i fråga att en naturliggång som skogen exploateras på ett sådant sätt att det framtida underlaget för skogsnäringen avsevärt försämras.

Även det uthålliga skogsbruket, som innebär att en slutavverkning alltid skall åtföljas av erforderliga åtgärder för erhållande av ny skog och att avverkningen icke får bedrivas så hårt att virkeskapitalet sänkes alltför mycket, kan bedrivas med olika krav på intensitet och jämnhet. Ett ekonomiskt skogsbruk torde alltid böra syfta till absolut högsta biologiskt möjliga produktion. Kostnaderna för utvinnandet av den översta delen av topp-produktionen blir höga per enhet och en avvägning måste göras mellan önskemålet om hög produktion och kostnaderna för att erhålla denna produktion. Då förutsättningarna varierar starkt inom landet, bör intensiteten även differentieras med hänsyn till produktionsmöjligheterna och avsättningslägena inom olika områden. Det är dock angeläget att kraven icke sättes så lågt att de framtida produktionsmöjligheterna försämras. Ett långsiktigt ekonomiskt skogsbruk måste bygga på ett ekonomiskt betingat val mellan olika biologiskt möjliga alternativ. Även kravet på jämn avverkning kan differentieras inom vida gränser. För att administration och arbetskraftsresurser skall kunna utnyttjas rationellt bör dock starka svängningar i avverkningsutlagens storlek undvikas. God följsamhet till konjunkturerna, vilket ofta rekommenderas som ett medel att förbättra domänverkets ekonomi, medför i en lågkonjunktur sysselsättningssvårigheter i ett läge, där arbetskraften är särskilt svår att omplacera. I en högkonjunktur återigen uppstår svårigheter att anskaffa erforderlig arbetskraft, särskilt kvalificerad sådan, vilket blir allt allvarligare efter hand som mekaniseringen fortskrider.

Domänverket har, i enlighet med gällande mål för verksamheten att uthålligt uppnå största möjliga avkastning i penningar, bedrivit en intensiv skogsskötsel med krav på högt virkeskapital. Detta har för norrlandsskogarna betytt långa ransoneringstider för den gamla skogen och, åtminstone under de senaste 20 åren ett intensivt återväxtarbete kombinerat med en snabb avveckling av befinliga restskogar. Under 1950-talet sattes kraven högt både på beskaffenheten av den skog, som ansågs utnyttja marken på ett tillfredsställande sätt, och på återväxterna. Detta har dock icke inneburit att i den praktiska verksamheten hänsyn icke tagits till förräntning av i verksamheten utnyttjat kapital. Under senare år har anspråksnivån sänkts främst beroende på att det allt klarare framgått att vederlagta sätt för bestämmande av markens produktionsförmåga (bonitet) ger alltför höga värden i övre Norrland, särskilt på svaga marker i höjdlägen. Den sänkta anspråksnivån betyder bl. a. att kraven på restskogarnas produktion sänkts och att glesare återväxter godkännes. Den under 1950-talet förda ambitiösa skogspolitiken har dels givit befolkningen goda försörjningsmöjligheter, dels givit upphov till välslutna ungskogar, som i framtiden kan lämna en god avkastning.

Inom domänverket sker nu en omprövning av anspråksnivån och arbetsmetoderna med hänsyn tagen till nya rön om bonitering m. m. och nya lönsamhetskalkyler. Även om detta kan väntas leda fram till en mindre intensiv skogsskötsel på svaga marker i dåliga avsättningslägen, ändrar det inte domänstyrelsens principiella inställning att slutavverkning, varmed i detta sammanhang jämställs avverkning som tillvaratager huvuddelen av virkesförrådet utan att ett nöjaktigt slutet bestånd kvarlämnas, under inga förhållanden får ske utan att avverkningen efterföljes av erforderliga åtgärder för erhållande av en godtagbar återväxt.

Som domänstyrelsen bl. a. i sitt utlåtande till Konungen den 26 oktober 1966 över länsstyrelsens i Norrbottens län skrivelse angående möjligheterna till ökad sysselsättning genom ett aktivare skogsbruk inom länet framhållit kan en godtagbar återväxt icke erhållas genom de metoder som förordas av anhängarna av ett s. k. extensivt skogsbruk av den typ som bl. a. professor Sirén beskrivit i en bilaga till utredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län». Siréns erfarenheter synes bygga på försök i områden med ett annat klimat och därigenom andra förnygringsbetingelser, varför försöksresultaten icke är tillämpliga i övre Norrlands höjdlägen. Skogsägare, som börjat tillämpa ett extensivt skogsbruk i Norrland, brukar stödja sig på skogsstyrelsens anvisningar för skogsvårdslagens tillämpning. Där anföres beträffande lågproduktiva skogar i höjdlägen att i första hand bör övervägas att uppskjuta alla förnygringshuggningar. Skogsstyrelsen rekommenderar alltså i första hand den väg som domänstyrelsen följt vid uppdragandet av skogsodlingsgränsen. Om markägaren önskar göra större virkesuttag, bör enligt anvisningarna utredas om beståndet inbjuder till blädningsbetonade huggningar. Skogar, som är mer eller mindre lämpliga för dylika huggningar, förekommer i någon utsträckning i kalkpåverkade trakter inom Jämtlands och delar av Västerbottens län. I höjdlägena inom Norrbottens län är tillgången på bestånd av ifrågavarande typ däremot så begränsad, att huggningsformen endast i undantagsfall kan tillämpas. För bestånd, som icke inbjuder till blädningsbetonade huggningar, rekommenderar anvisningarna upptagande av hyggen med sparande av fröträd eller, om sådana saknas, kultur i glest förband. Dessa anvisningar — vilka har sin främsta betydelse för de hemmansägare, som har sitt huvudsakliga skogsinnehav i höjdlägen med dåliga avsättningslägen — kan rätt tillämpade och vid vissa speciella naturliga förutsättningar ge en viss uthållig produktion, om än icke helt tillfredsställande.

Det extensiva skogsbruket, sådant det i viss utsträckning bedrivs, är emellertid i praktiken annorlunda utformat. Skogsstyrelsens anvisningar åberopas som motiv för en sorts »blädning» i bestånd, som icke alls lämpar sig för sådana huggningar. Resultatet blir ett glest restbestånd med ytterst obetydlig produktion, samtidigt som möjligheterna att i framtiden åstadkomma en nöjaktig återväxt väsentligt försämras genom markdegeneration i luckorna.

Under 1930-talets dåliga skogskonjunktur under förhållanden som på många sätt liknade dagens ansåg man sig heller icke ha råd med en intensiv skogsvård i Norrland. Upptagande av hyggen och anläggande av skogskulturer förbjöds. Vid avverkningarna kvarlämnades alla träd som betraktades som utvecklingsdugliga och man ansåg sig därigenom kunna få acceptabla nya bestånd, sammansatta dels av dessa kvarlämnade utvecklingsbara träd, dels av den återväxt som kunde tänkas uppkomma i småluckorna. På de bättre markerna resulterade detta i ojämna bestånd,

som dock gav en någorlunda hygglig produktion. Främst i höjdlägena och i de inre delarna av landet, blev emellertid resultatet av dessa huggningar stora arealer med lågt producerande restskog, varjämte föröngningen kom in mycket långsamt eller helt uteblev.

Detta kan betraktas som ett experiment i mycket stor skala med s. k. extensivt skogsbruk. Resultatet tyder på att någon produktion motsvarande markens praktiskt möjliga produktionsförmåga icke kan åstadkommas på detta sätt annat än på de bästa markerna i Norrland. Mest nedslående blev resultatet i höjdlägena och inlandet. När man nu rekommenderar ett liknande extensivt skogsbruk just för inlandet och höjdlägena visar detta att man ingenting lärt eller vill lära av erfarenheten. Som ett nytt inslag i det extensiva skogsbruket nämns ibland den hjälpplantering i mycket glest förband, som rekommenderas där kvarlämnade utvecklingsbara träd i kombination med väntad självföröngring icke anses ge ett nöjaktigt nytt bestånd. Emellertid har under 1930- och 1940-talen utförda försök på kronoparkerna visat att plantor, som utsättes på obränd mark i höjdlägen under ett glest överbestånd, helt saknar utvecklingsmöjligheter, varför en hjälpplantering under sådana förhållanden endast torde tjäna till att döva det skogliga samvetet hos den som beordrat eller rekommenderat åtgärden.

Såvitt för närvarande kan bedömas finns ingen genväg till långsiktig skogsproduktion inom övre Norrlands höjdlägen. Valet står mellan att utföra fullständiga återväxtåtgärder eller att för framtiden avstå från nämnvärd produktion på dessa marker. Om det extensiva skogsbruket utsträcker till området ovan den biologiska skogsodlingsgränsen, tillkommer dessutom riskerna för klimatförsämring och neddragande av fjällgränsen.

IV. Avsättningsfrågan

Enligt virkesbalansutredningen är den norrländska skogsindustrin numera så utbyggd att den vid fullt kapacitetsutnyttjande har behov av allt det virke ett uthålligt skogsbruk i Norrland kan producera. Ännu för ett par år sedan syntes industriföretagen också räkna med en viss knapphet på råvara.

En ändring inträdde emellertid i och med att skogsindustrin fick en betydande temporär lagerökning dels genom en avmattning i den tidigare relativt goda mängdkonjunkturen för industriens produkter, dels genom att skogsägarna samtidigt — främst av sysselsättningsskäl — utökade avverkningarna så att industrin fick mottaga en viss överleverans.

När sedan konjunkturen ytterligare försämrades, vilket medförde dels svårigheter att nedbringa lagren, dels försämrad lönsamhet och nedläggning av vissa cellulosafabriker, lade industrin en hård prispress på skogsägarna och begränsade starkt sina virkesköp. Den tidigare balansen med en dragning åt en viss knapphet på råvara har alltså plötsligt svängt om till ett läge, där det finns ett betydande oavsättningsbart virkesöverskott.

Teoretiskt kan skogsägarna i ett sådant läge avverka och lagra massaved, som då måste barkas. Förutom att tillkomsten av ett sådant lager ytterligare förvärrar situationen inför nästa avverkningssäsong minskar möjligheterna att använda denna metod av att industrin i all större utsträckning kräver färsk ved och icke önskar lagrad helbarkad ved. Det är alltså nödvändigt att räkna med att skogsindustrin i ett läge som det nu-

varande med starkt försämrad lönsamhet i en lågkonjunktur med stort sysselsättningsbehov skär ned kvantiteterna och samtidigt söker pressa priserna på de begränsade kvantiteter, som mottages, till ett bottenläge. Detta kan leda till att skogsbruket inom stora områden måste nedläggas. Vid en förbättring av konjunkturen är det icke säkert att det är ekonomiskt lönande att ånyo öka virkesuttagen, varför följden kan bli lokal brist på råvara för skogsindustrin.

V. Jämförelse med andra ägarekategorier

Ekonomiska jämförelser mellan olika ägarekategorier vad det totala resultatet beträffar är med hänsyn till ägarekategoriernas olika målsättning och uppläggnings av driften mycket svåra att göra. Frågorna har diskuterats länge och många försök till jämförelser har gjorts utan att några definitiva resultat framkommit. Professor Streyffert gjorde för några år sedan ett försök till jämförelse mellan det s. k. bondeskogsbruket och statsskogsbruket. Av Streyfferts utredning kan knappast utläsas annat än att en jämförelse grundad på domänverkets redovisning och redovisningen från det begränsade antal s. k. bokföringsgårdar, som torde varit det enda tillgängliga materialet från bondeskogsbruket, icke ger underlag för någon bestämd bedömning av vilken kategori skogar som kan betraktas som bäst skött. För allmänningarna finns ju en mera fullständig redovisning men den är icke så uppställd att direkta jämförelser med domänverkets redovisning kan göras. Att för ett fåtal år plocka fram resultatet från vissa domänverksrevir och allmänningarnas totalresultat är i detta sammanhang av föga värde. Som i ett tidigare avsnitt framhållits kan det ekonomiska resultatet av domänverkets verksamhet inom berörda områden icke bedömas så enkelt, och det föreligger stora svårigheter att få fram motsvarande uppgifter ur allmänningarnas redovisning. En utredning med något bevisvärde måste betydligt grundligare penetrera de båda kategoriernas redovisning för en längre tidsperiod, och det är mycket tveksamt om ens därigenom helt jämförbara resultat kan framtagas. Varken en parlamentarisk utredning eller en utredning av fackmän torde inom rimlig tid kunna prestera ett material som kan läggas till grund för en invändningsfri gradering av de olika kategoriernas skogsbruk.

Däremot kan givetvis åtskilliga mera allmänna jämförelser göras och värderas från olika utgångspunkter. Att en ägare med större resurser har större möjligheter att utnyttja de lågproduktiva markerna i svaga avsättningslägen än en mindre skogsägare förefaller ganska klart. Ett rationellt skogsbruk inom dess områden måste arbeta med stora enheter och hög mekaniseringsgrad. En ägare som har ett relativt litet skogsmarksinnehav måste, om han vill ha en någorlunda jämn avkastning, arbeta med mindre enheter och, om skogsbruket skall bedrivas uthålligt, vid vissa tidpunkter göra stora insatser för återväxtarbetet, vilket kan bli oskäligt betungande. De i ett tidigare avsnitt nämnda anvisningarna från skogsstyrelsen tar bl. a. sikte just på dessa förhållanden och anvisningarna för det extensiva skogsbruket kan närmast anses ha en social karaktär.

När det sedan gäller allmänningarna, med vilka i detta sammanhang eventuellt större kommunägda skogar torde kunna jämföras, kan man peka på vissa förhållanden som förklaring till den skenbart stora skillnaden i det ekonomiska resultatet från allmänningsskogarna och domänverkets skogar. Även om utredningen för Norrbottens län visar, att allmän-

ningsskogarna och kronoskogarna genomsnittligt skulle vara ganska likvärdiga i fråga om bonitet och avsättningslägen, torde vissa skillnader finnas även i hithörande förutsättningar. Det är nämligen icke bara boniteten som påverkar det ekonomiska produktionsresultatet utan även sådana saker som trädslag, markbeskaffenhet och föryngringssvårigheter. Icke minst i dagens läge ger avverkningarna i tallskogar på magra marker bättre rot-netto än avverkning av gammal granskog på bättre geologiskt underlag. Därtill kommer att självföryngring i stor utsträckning kan erhållas på tallmarkerna medan granmarkerna i höjdlägen ofta erfordrar både bränning och kultur. Genom att förlägga avverkningarna till tallmarker med genomsnittligt sämre bonitet än granmarkernas inom samma område är det möjligt att kortsiktigt förbättra det ekonomiska utfallet, vilket dock icke innebär att man på längre sikt förbättrat skogsbrukets lönsamhet inom området. För att kunna göra ekonomiska jämförelser erfordras även uppgifter om virkesförrådets förändringar samt om i vilken utsträckning den förda avverkningspolitiken påverkat grovskogsprocenten. Vidare kan allmänningsskogarna till följd av sin begränsade storlek bättre utnyttja svängningarna i konjunkturerna än vad som gäller för kronoskogarna, vilket innebär en ojämnare sysselsättning. Genom att allmänningsskogarna tillämpar rotförsäljning i långt högre grad än domänverket och genom att de utbjudna kvantiteterna är begränsade kan allmänningarna tillgodogöra sig den gynnsammare prisbildning som hittills gällt för denna försäljningsform i jämförelse med försäljning av upphugget virke.

Allmänningarna sysselsätter genom att så stor del av virket försäljes på rot relativt mindre egen arbetskraft, varigenom de indirekta kostnaderna för arbetskraften kan begränsas. Dessutom har domänverket högre pensionskostnader än andra skogsarbetsgivare genom att skogsarbetare hos domänverket tillerkänts pensionsförmåner som är bättre än ATP. För utjämning av resultaten mellan olika år har allmänningarna också möjligheter till fondbildning, vilket domänverket saknar.

När man vill påstå, att ett överförande av kronomark till allmänningsskogar eller kommunägda skogar skulle öka sysselsättningsmöjligheterna, måste väl detta innebära, att man räknar med att allmänningarna då skulle övergå till egen avverkning i större utsträckning och släppa konjunkturpassningen samt bedriva en synnerligen intensiv skogsskötsel. Under sådana förhållanden är det svårt att göra troligt, att allmänningarnas skogsbruk skulle ge ett bättre ekonomiskt resultat än domänverkets. Vidare brukar framhållas, att det lokala inflytandet över skogarnas skötsel skulle vara av värde från lokaliseringpolitiska synpunkter. Detta stämmer dåligt med den av statsmakterna accepterade ledande principen, att lokaliseringpolitiska frågor skall behandlas ur en vidare synvinkel och efter en översiktlig planering för större regioner än vad kommunerna utgör. Från lokaliseringssynpunkt synes det domänstyrelsen snarare vara motiverat att bibehålla ett starkt inslag av kronoskogar i de områden, där sysselsättningsunderlaget är vikande och där kronoskogarna huvudsakligen är belägna. Styrelsen återkommer till sysselsättningsfrågorna i nästa avsnitt. Ett överförande av kronoskogarna till allmänningar innebär i princip endast en övergång från statlig förvaltning till mer kommunalt inriktad sådan. Enligt domänstyrelsens uppfattning har icke några bärande skäl anförts för att därmed några direkta eller indirekta fördelar skulle stå att vinna, medan däremot nackdelarna synes vara många och uppenbara.

Då domänverket jämfört med andra skogsägare håller en hög avverkning och bedriver ett intensivt återväxtarbete, är det icke troligt att överförandet av markerna skulle innebära ett tillskott av arbetstillfällen.

VI. Beredskapsarbeten

Som i ett tidigare avsnitt påpekats bör en dämpning av rationaliserings-takten inom skogsbruket av sysselsättningskäl inte komma i fråga. Andra utvägar bör därför sökas för att vidmakthålla sysselsättningen i den utsträckning så är möjligt. Härvid kan man tänka sig att utföra vissa arbeten, vars framtida lönsamhet är svår att bedöma men som på längre sikt förbättrar underlaget för skogsnäringen. Härvid är dock att märka att i första hand sådana arbeten bör komma i fråga, som icke påverkar virkesmarknaden, dvs. röjningar, hyggesrensningar och kulturarbeten.

Reproduktionsarbeten på svaga marker i dåliga avsättningslägen är i nuläget svåra att finansiera men kan tänkas på lång sikt förbättra skogsbrukets lönsamhet. En förutsättning härför är dock att sådana åtgärder vidtages, att en godtagbar återväxt erhålles.

Återväxtarbeten på helt kala marker kan betraktas som lämpliga sysselsättningsobjekt, varvid dock är att märka att arbetena endast kan bedrivas under en begränsad del av året och icke vintertid då sysselsättningsbehovet som regel är störst. Emellertid är flertalet av de gamla byggena icke helt kala utan bevuxna med restskog av olika dimension och täthetsgrad. Skogsvårdsåtgärderna måste alltså föregås av en avverkning. Där kvantiteten gagnvirkesduglig skog är obetydlig eller avverkningskostnaderna extremt höga, kan man tänka sig att restskogen endast uthugges och icke tillvaratages, i vilket fall åtgärden kan betraktas som hyggesrensning i stället för avverkning. Därest man vill tillvarataga gagnvirket är en förutsättning att avsättning alls finnes. Vidare är att märka att arbetsförhållandena vid avverkning av dessa restskogar åtminstone vintertid är synnerligen ogynnsamma. Att hugga gles skog av klena dimensioner i områden, där snödjupet normalt är stort, är ett föga lämpligt arbete för äldre eller handikappad arbetskraft.

Som framhållits bl. a. av skogsföretagsberedningen bör domänverkets verksamhet i än högre grad än hittills i fortsättningen vara företagsekonomiskt inriktad. Arbeten av den art, som ovan beskrivits, bör därför icke ingå i domänverkets ordinarie verksamhet. Som också framhålles av skogsföretagsberedningen kan emellertid kronoskogarna mycket väl användas för från samhällelig synpunkt angelägna arbeten, som icke är företagsekonomiskt motiverade. Härvid kan antingen tänkas att domänverket får ett särskilt uppdrag att låta verkställa arbetena och erhåller ersättning därför i särskild ordning eller också att arbetena betraktas såsom ingående i den allmänna sysselsättningsbefrämjande verksamheten och bekostas med till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande ställda medel. Då det måste komma på arbetsmarknadsmyndigheterna, som har den erforderliga överblicken över arbetsmarknaden och ansvaret för att de arbetsmarknadspolitiska syftena uppnås, att avgöra sysselsättningsfrågorna, synes det lämpligast att domänverkets bidrag inskränkes till att ställa arbetsobjekt och administrativa resurser till arbetsmarknadsmyndigheternas förfogande att nyttjas i sysselsättningsbefrämjande syfte. Domänverket har också bidragit med arbetsobjekt tidigare, främst vägarbeten, under senare år också skogsvårdsarbeten och arbeten avseende fritidsverksamhet. En fortsatt inven-

tering av objekt pågår och det bör vara möjligt att redan i vår erbjuda arbetsmarknadsstyrelsen ytterligare för beredskapsarbeten lämpade objekt.

I viss utsträckning kan kronoparkerna tänkas ställas till förfogande för utförande av vissa arbetsobjekt i annan regi än domänverkets, men då effekten av avverkningar och skogsvårdsarbeten torde bli större om arbetena utföres i domänverkets regi och administreras på samma sätt som vanliga skogsarbeten, torde det vara lämpligast att domänverket åtager sig administrationen av flertalet beredskapsarbeten på kronoskogarna, givetvis mot ersättning för sina kostnader härför. Objekten torde liksom hittills böra bestämmas efter samråd mellan domänstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Vid objektvalet måste från domänstyrelsens synpunkt beaktas att objekten icke inkräktar på den ordinarie arbetskraftens normala sysselsättning och att de biologiska förutsättningarna för ett uthålligt skogsbruk är säkerställda.

Domänstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har övervägt frågan om anordnande av särskilda beredskapsarbeten för de hos domänverket tidigare anställda skogsarbetare, som måst friställas i samband med den fortsatta rationaliseringen. I den mån denna arbetskraft kan med eller utan omskolning omplaceras geografiskt eller till annat yrke, synes särskilda anordningar icke vara motiverade, men bland dem som måst friställas finns också svårplacerade äldre arbetare, vilka är hårt lokalt bundna och för vilkas pensionsförhållanden särskilda komplikationer uppstår vid en friställning. Om en arbetare som endast har några år kvar till pensionsåldern friställs från sin statliga anställning och placeras i beredskapsarbete, går han miste om den i förhållande till ATP förmånligare statliga pensionen. Även om vederbörande får en viss ersättning i form av livränta är det av humanitära skäl motbjudande att friställa honom, vilket dock kan vara nödvändigt, då många av dessa äldre skogsarbetare icke längre orkar med tyngre arbete och tillgången till lättare arbeten i ett rationaliserat skogsbruk är synnerligen begränsad. Det har därför ansetts finnas skäl överväga, om icke särskilda med AMS-medel bekostade beredskapsarbeten på kronoskogarna kunde ordnas för just denna kategori, utan att arbetarna avskedades från sin anställning hos domänverket. Emellertid skulle en sådan anordning vara svärgenomförbar med hänsyn till att ett arbetslag måste plockas ihop inom ett relativt stort geografiskt område, vilket skulle betyda, att arbetarna antingen fick ligga borta eller fick oskäligt långa dagliga resor. Vidare måste det anses vara principiellt felaktigt att prioritera viss grupp vid hänvisning till beredskapsarbeten. Domänstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har därför funnit det riktigtast att även denna kategori enligt vanliga regler hänvisas till beredskapsarbeten av olika slag.

Sammanfattningsvis vill domänstyrelsen framhålla, att styrelsen kan åta sig att i ökad utsträckning tillhandahålla arbetsobjekt för beredskapsarbeten på kronoskogarna och administrera dessa åt arbetsmarknadsmyndigheterna under följande förutsättningar:

- 1) att avsättning finnes för det virke som bör tillvaratagas samt att icke ogynnsam effekt uppstår i domänverkets verksamhet i övrigt,
- 2) att arbetena förläggas inom områden, där klimatiska och biologiska förutsättningar föreligger för en godtagbar återväxt, och att erforderliga åtgärder för erhållande av en enligt domänverkets bedömning godtagbar återväxt alltid får vidtagas,
- 3) att domänverket får kostnadstäckning för sin medverkan.

Skogsstyrelsen (6.3.1968) efter hörande av skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län.

Skogsstyrelsen, som i sitt yttrande behandlar förutom motionerna I: 290 och II: 362 även motionerna I: 432 och II: 544 samt I: 708 och II: 917, föreslår att samtliga dessa motioner överlämnas till skogspolitiska utredningen för att tas i beaktande i utredningsarbetet. Styrelsen åberopar härvid sitt utlåtande över en framställning till Konungen i juni 1966 från länsstyrelsen i Norrbottens län, vilket utlåtande redovisats i JoU 1967: 14, samt anför därutöver bl. a. följande.

Samtliga motioner behandlar de problem som uppstått i Övre Norrlands inland på grund av den sviktande lönsamheten för skogsbruket i dessa delar av landet vilket bl. a. haft till följd att vissa skogsarealer undandragits från aktivt skogsbruk samt den allmänna minskningen av arbetstillfällena inom dessa trakter till följd av skogsbrukets rationalisering, en minskning som p. g. a. det föga differentierade näringslivet är särskilt kännbar.

Dessa frågor har tidigare behandlats bl. a. i länsstyrelsens i Norrbottens län skrivelse 29 juni 1966 angående möjligheter till ökad sysselsättning genom att aktivera skogsbruk inom länet och i motionerna till 1967 års riksdag I: 367 och II: 459, likalydande, angående utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen. I sina utlåtanden över dessa framställningar har skogsstyrelsen uttalat att de väckta frågorna är av utpräglat skogspolitisk art och därför borde hänskjutas till den sittande skogspolitiska utredningen. Länsstyrelsens framställning har senare överlämnats till skogsbruksutredningen, medan motionerna överlämnats till både skogsbruksutredningen och skogspolitiska utredningen.

Som redan antytts anser skogsstyrelsen att motionärerna behandlar samma problemkomplex som länsstyrelsen i Norrbottens län och 1967 års motionärer. Ämbetsverkets tidigare uttalanden om frågornas skogspolitiska natur gäller därför även nu föreliggande motioner. Genom att vissa av årets motionärer tagit upp frågan om att lösa problemen genom försäljning av kronoskog till enskilda eller allmänningar får problemet en ännu klarare skogspolitisk färg.

Vad gäller vissa av de i motionerna I: 432 och II: 544 väckta frågorna vill skogsstyrelsen erinra om att avtal träffats mellan domänverket och arbetsmarknadsstyrelsen varigenom verket ställer skogsvårdsarbeten till förfogande som beredskapsarbeten.

Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län behandlar i ett till skogsstyrelsens utlåtande fogat yttrande motionerna I: 290 och II: 362 samt I: 708 och II: 917. Skogsvårdsstyrelsen tillstyrker förslaget om utredning av driftsformens inverkan på det ekonomiska resultatet. Vad beträffar formerna för en eventuell överföring av kronoskog till allmänning anför skogsvårdsstyrelsen endast den synpunkten, att en på sådan väg tillskapad allmänning rimligtvis bör ha formen av kommunskog, då den status flertalet allmänningar i dag har, med äganderätten knuten till innehavet av i mantal satt jord, knappast kan komma i fråga.

Skogshögskolan (22.2.1968)

Med hänsyn till att motionerna I: 290 och II: 362, I: 432 och II: 544 samt I: 708 och II: 917 behandlar likartade och med varandra nära sammanhängande frågor, har skogshögskolan funnit lämpligt att avge ett för samtliga remisser gemensamt yttrande. Enligt skogshögskolan bör förslagen att överföra kronoskog till andra ägarkategorier hänskjutas till skogspolitiska utredningen. Högskolan anför vidare bl. a. följande.

Bakgrunden till motionerna är de nuvarande stora sysselsättningssvårigheterna i det inre Norrland, speciellt i Norrbottens län, och den minskade aktiviteten inom skogsbruket, framför allt inom domänverket, till följd av skogsnäringens nuvarande försämrade lönsamhet.

Den mindre goda lönsamheten på vissa av domänverkets skogar torde — vid sidan av den allmänt dåliga konjunkturen för skogsnäringen i sin helhet — ha sin grund i att skogstillståndet i det inre Norrland — till skillnad mot landets övriga delar — fortfarande kännetecknas av ett omföringsskede från ett exploaterande skogsbruk, där de senaste decenniernas investeringar ännu ej börjat lämna avkastning.

Sedan ovan berörda omföringsskede passerats, och driften anpassats till försämrade ekonomiska förutsättningar, torde det — mot bakgrunden av det svenska skogsbrukets gynnsamma läge i konkurrensen på en starkt expanderande världsmarknad för skogsprodukter — vara realistiskt att vara optimistisk vid bedömningen av lönsamheten för de under skogsodlingsgränsen belägna skogarna i det inre Norrland.

Den aktuella situationen har skärpts genom domänverkets krav på företagsmässig lönsamhet även på kort sikt. Med föreliggande arbetslöshet leder detta till en inoptimering av regionens näringsliv ur samhällets synpunkt. Som exempel härpå kan anföras att skogsägarna för närvarande i stor utsträckning torde utföra sina avverkningar i form av slutavverkningar samt gallringar av äldre bestånd, vilka avverkningsformer dels kräver relativt ringa arbetskraftsinsatser och dels tillför en redan mättad marknad avsevärda mängder virke. Samtidigt härmed sysselsätter arbetsmarknadsstyrelsen personer med avverkningsarbeten. Det existerande arbetskraftsöverskottet borde i stället utnyttjas för att inhämta den föreliggande eftersläpningen på skogsvårdens område, genom att skogsägarna överflyttade sin verksamhet till mera arbetskraftskrävande objekt, såsom ungskogsgallringar och röjningar. Härigenom skulle behovet av insatser från arbetsmarknadsstyrelsens sida reduceras, arbetskraften kunna stanna kvar i hemorten, det temporära utbudet av virke minska och skogstillståndet förbättras. Former för en sådan lösning borde vara möjliga att finna. De insatser, som härvid måste göras från samhällets sida, får ej betraktas som en subventionering av skogsbruket utan fastmer som ett ur samhällets synpunkt i dagens läge rationellt utnyttjande av tillgängliga arbetskraftsresurser på ett objekt, som av alternativa sysselsättningsobjekt är det för samhället mest lönsamma.

Beträffande de i motionerna väckta förslagen att överföra kronoskog till andra ägarkategorier föreslår skogshögskolan, att denna fråga hänskjutes till skogspolitiska utredningen. Behandlingen av sistnämnda fråga får emellertid ej fördröja uppgörandet av ett handlingsprogram enligt intentionerna i föregående stycke för att lindra den akuta arbetslöshetssituationen. Arbetet med ett dylikt program bör snarast igångsättas.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (22.3.1968)

I ett gemensamt utlåtande över motionsparen I: 290 och II: 362 samt I: 432 och II: 544 framhåller länsstyrelsen att motionärerna har aktualiserat för Norrbottens län betydelsefulla frågeställningar, vilka redan tidigare haft en framträdande plats i den skogs- och arbetsmarknadspolitiska debatten i länet.

Länsstyrelsen kan inte finna att förslaget i motionerna I: 290 och II: 362 om att överföra kronoskog till allmänningar skulle innebära några fördelar ur sysselsättningssynpunkt. Med hänsyn till naturvården och fritidsintressena bör i stället övervägas möjligheten att till länsstyrelsen överlåta dispositionsrätten till sådana kronoskogsområden, där ett långsiktigt aktivt skogsbruk ej kan bedrivas. Skulle ett sådant område, som ställts till länsstyrelsens disposition för anordnande av beredskapsarbeten, iordningsställandet av strövområden eller för turistiska aktiviteter, på grund av ändrade förhållanden återigen bedömas lämpa sig för lönsamt skogsbruk, så skulle självfallet området kunna helt eller delvis återföras till domänverkets disposition.

Länsstyrelsen anför vidare bl. a. följande

Inlandsproblemen

Urbaniseringsprocessen, dvs. tätortstillväxten, har under de senaste 15 åren ökat i snabbare takt i Norrbottens län än i landet i genomsnitt. Sålunda var urbaniseringsgraden år 1950 i riket som helhet 66 procent mot 53 i Norrbottens län. År 1965 var motsvarande siffror 77 respektive 70 procent. Befolkningmässigt innebär utvecklingen att tätorterna ökat sitt befolkningstal från 128 000 år 1950 till 183 000 år 1965, medan glesbygden under samma tid minskat i folkmängd från 113 000 till 76 000.

Utvecklingen är i och för sig naturlig med hänsyn till de areella näringarnas starka dominans och deras snabba rationalisering. Mot denna bakgrund torde det även vara realistiskt att räkna med, att urbaniseringsgraden i länet inom kort kommer att närma sig och även passera riksgenomsnittet.

De expansiva sektorerna inom näringslivet har under motsvarande tid varit stadsnäringarna. Den därigenom uppkomna efterfrågan på arbetskraft från tätorterna samt den tätortsinflyttning, som belingats av ökande krav på standard i boendemiljö, har sålunda radikalt förändrat befolkningsfördelningen mellan glesbygd och tätort. Det har dessutom till övervägande del varit yngre människor som lämnat landsbygden och flyttat till länets centralorter eller till andra delar av riket. Resultatet har blivit, att den på landsbygden kvarboende befolkningen till allt större andel kommit att utgöras av äldre arbetskraft, ofta starkt lokalbunden.

Parallellt med denna utveckling har arbetsmarknadsläget genomgått en fortlöpande försämring, vilket entydigt framgår av de ökande arbetslöshetssiffrorna. Då är dessutom att märka, att till den höga registrerade arbetslösheten även skall läggas dels den dolda arbetslöshet som sammanhänger med uraktlåtenhet att anmäla arbetslöshet, dels den undersysselsättning som förekommer på vissa områden med lågproduktiv verksamhet.

Som en följd härav stiger socialvårdsutgifterna, vilka redan i dag i vissa inlandskommuner är dubbelt så höga som riksnivåmedeltalet.

De främsta orsakerna till den ovan skisserade utvecklingen har varit skogsbrukets rationalisering, som inneburit ett kraftigt minskat behov av arbetskraft, samt storskogsbrukets strävan att i allt större utsträckning övergå till årsanställd arbetskraft. Speciellt i inlandet har sedan gammalt ägarerna till enskilda fastigheter för sin utkomst varit beroende av säsongsarbeta inom storskogsbruket. Då sådant inte längre står till buds förmår icke det egna jord-skogsbruket ge dem en acceptabel bärning. Det traditionella sambandet mellan jordbruket och skogsbruket tvingas därmed att upphöra, och jordbruk i egentlig mening kommer icke på längre sikt att kunna bedrivas i inlandets glesbygdsområden. Föreliggande uppgifter visar också på en nedgång av i jordbruket sysselsatta inom länet från 19 800 år 1950 till 7 400 år 1965. Av dessa senare var dessutom icke mindre än 3 200 i åldern 65 år eller däröver.

Bidragande orsaker till arbetslösheten i inlandskommunerna har även varit kraftverksutbyggnadernas successiva nedgång och rationaliseringen inom gruvnäringen.

Den nyligen publicerade länsutredningen BD 80 redovisar en kraftig nedgång av arbetskraftsbehovet inom de areella näringarna under tiden fram till 1980. Antalet i jordbruket sysselsatta beräknas sjunka från ovan nämnda 7 400 till 2 500, och i skogsbruket från 6 700 till 4 200. Jordbruk i egentlig mening beräknas under samma tid helt upphöra inom Arjeplog, Jokkmokk, Gällivare och Kiruna kommunblock. Inom samma kommunblock beräknas skogsbruket ge funktionell sysselsättning åt endast 1 200 personer.

Inom de block som är av intresse i detta sammanhang — Arvidsjaur, Arjeplog, Jokkmokk, Gällivare, Kiruna, Pajala, Övertorneå och Överkalix — visar utredningen följande utveckling, varvid 1980 års tal bygger på krav på ett rationellt näringsliv.

	Inlandsområdet			Hela länet		
	1965	1980	Förändring	1965	1980	Förändring
Jordbruk	1448	294	— 1 154	4235	2453	— 1 782
Skogsbruk	4076	2626	— 1 450	6723	4231	— 2 492
Fiske och renskötsel	668	352	— 316	866	460	— 406
Gruvor och tillverkn. ind.						
Kiruna, Gällivare, Arjeplog . .	7718	6904	— 814	19235	20275	+ 1 040
Arvidsjaur, Jokkmokk, Pajala, Övertorneå, Överkalix . . .	782	814	+ 32			
Anlägg. verksamhet	1966	—	— 1 966	1966	—	— 1 966
Övr. autonoma näringar ¹	4065	3805	— 260	14191	13550	— 641
Summa autonoma näringar ¹ . .	20723	14795	— 5 928	47216	40969	— 6 247

¹ Verksamhet där produktionen av varor och tjänster till absolut övervägande delen ävsättes utanför det egna blocket och länet kan produktionen sägas vara oberoende, autonom, av folkmängdens storlek i dessa.

Den av länsstyrelsen redovisade prognosen bygger på det näringsliv som kan utvecklas av egen kraft och med en serviceapparat svarande mot rationella krav. Emellertid pekar utvecklingen på en så pass kraftig befolkningsuttunnning inom vissa delar av länet, att särskilda åtgärder måste vidtagas för att öka sysselsättningen för att möjliggöra bibehållandet av en befolkning, som kan utnyttja områdets produktiva resurser. Länsstyrelsens planeringsråd har i en preliminär regionalpolitisk målsättning angivit vissa ram-

värden som befolkningstalet inte bör underskrida. Dessutom har beräknats vilket sysselsättningstillskott i autonoma näringar som är erforderligt, för att dessa ramvärden skall kunna uppnås.

Inom det ovan angivna inlandsområdet syftar den preliminära målsättningen till att öka befolkningen från 67 800 enligt prognosen i BD 80 till 87 500. För att denna utveckling skall bli möjlig erfordras under tiden fram till 1980 6 000 nya arbetstillfällen i området inom autonoma näringar utöver vad som beräknats i näringslivsprognosen i BD 80. Det bör observeras, att folkmängden 1980 och målsättningen avser det antal som motiveras av ett rationellt näringsliv och ett inhämtande av eftersläpningen i yrkesverksamhetsgraden.

Åtgärder i sysselsättningskapande syfte

I motion nr 544 har föreslagits att domänstyrelsen anvisas medel genom arbetsmarknadsstyrelsen för att av sysselsättningskäl betingade slutavverkningar samt inhämtande av föreliggande eftersläpningar på skogsvårdens område inom vissa av Norrbottens revir.

Enligt vad länsstyrelsen inhämtat har domänstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen i såväl centrala som regionala sammanhang diskuterat sysselsättningsfrågan för den äldre lokalt bundna arbetskraften. Diskussionerna resulterade i att domänstyrelsen infordrade uppgifter om lämpliga objekt från bl. a. revir i Norrbottens län. Denna objektinventering omfattade samtliga arbeten som icke beräknades inkräkta på den ordinarie arbetskraften.

Sammandrag av domänverkets inventering av lämpliga arbetsobjekt i Norrbottens län

Distrikt	Röjning	Diknings- arbeten	Dagsverken Fritids- verksamhet	Byggnation	Täktverksamhet
Övre Norrbottens	3050	1675	1950		700
Nedre Norrbottens	4900	300	1350	650	
Skellefteå		120	200		200
Summa	7950	2095	3500	650	900

Summa s:rum 15 095 dagsverken

De redovisade objekten upptogs i länsarbetsnämndens planering av skogliga beredskapsarbeten för budgetåret 1967/68. Arbetsmarknadsstyrelsen anvisade med anledning därav i beslut av den 19 oktober 1967 500 000 kronor för hela verksamheten i domänverkets regi. Kostnadsramen utökades senare med 6 000 000 kronor enligt beslut meddelat domänstyrelsen den 2 januari 1968. Domänstyrelsen har senare fördelat de anvisade medlen på distrikt och revir.

Arbetsmarknadsstyrelsen och domänstyrelsen har sålunda redan i viss mån beträtt den väg som föreslås under punkt 1 i motionerna I: 432 och II: 544. Erfarenheterna av den hittillsvarande verksamheten på detta område är enligt länsstyrelsen mycket gynnsamma.

Som den tidigare framställningen och de relaterade prognoserna visar kommer endast ett begränsat antal människor att framdeles få sin utkomst inom det ordinarie skogsbruket. Detta medför att under en övergångstid kommer ytterligare ett stort antal människor i inlandet att förlora försättningsarna för sin utkomst i hembygden. I regel är möjligheterna att

övergå till annat yrke och bosättningsort starkt begränsade. Flertalet av de friställda har nått en ålder då omskolning och omflyttning inte längre utgör något alternativ. Möjligheterna att omplacera äldre arbetskraft inom andra näringsgrenar är dessutom särskilt små i detta område med dess utpräglat ensidiga näringsliv. Enligt länsstyrelsens mening måste därför alla utvägar prövas för att genom övergångsåtgärder på bred front förbättra deras situation.

Vad beträffar punkterna 2 och 3 i motionerna I: 432 och II: 544 vill länsstyrelsen därför hänvisa till att den — mot bakgrund av den besvärande arbetsmarknadssituationen — i olika sammanhang betonat nödvändigheten av att bibehålla och om möjligt utöka det aktiva skogsbruket i inlandet. Vid bedömningen av hur stor arbetsvolym som finns tillgänglig bör, i ett läge som det nu rådande, hänsyn inte enbart tagas till de renodlat företagsekonomiska förutsättningarna. Inte minst när det gäller det statliga skogsbruket måste även beaktas kostnaderna för och de sociala verkningarna av en utbredd arbetslöshet inom den befolkningsgrupp, som för sin utkomst varit beroende av arbete inom skogsbruket under större eller mindre del av året. Motionärernas förslag, som syftar till att genom tillskott av särskilda medel åstadkomma en temporär utökning av arbetsutbudet inom de ekonomiskt svagare områdena, harmonierar sålunda väl med det förhållandet, att merparten av de arbetslösa befinner sig i slutet av sin yrkesverksamma tid.

Den framtida förvaltningsformen

I föregående avsnitt har framhållits angelägenheten av att bibehålla och om möjligt öka sysselsättningen i de hårt ansträngda inlandskommunerna. Ansvaret för dessa åtaganden vilar i första hand på samhället.

Kan samhället lösa denna uppgift inom ramen för ett lönsamt skogsbruk finns knappast anledning att överväga ett överförande av ägande- eller dispositionsrätten till skogen från det allmänna till någon annan. Skulle däremot den erforderliga arbetsmarknadspolitiska aktiviteten inte kunna åstadkommas inom ramen för ett företagsekonomiskt löande skogsbruk, så kvarstår ändå samhällets skyldigheter mot de enskilda människor som drabbats av arbetslöshet. I detta läge skulle ett överförande av dispositionsrätten till skogarna från det allmänna till någon annan i stället kunna försämra samhällets förutsättningar för socialt motiverade insatser i sysselsättningsfrämjande syfte.

En överföring av kronoskog till allmänningar med den status flertalet av dessa har i dag, med äganderätten knuten till innehavet av i mantal satt jord, anser länsstyrelsen i likhet med skogsvårdsstyrelsen knappast kunna komma i fråga. En sådan åtgärd gynnar endast en begränsad del av befolkningen. Dessutom är redan i dag en betydande del av ägarna till den mantalssatta jorden i inlandet bosatta utanför området och t. o. m. utanför länet, en tendens som med hänsyn till utflyttningen från glesbygden kan förväntas öka. Det torde knappast vara riktigt att öka innehavet av skog för en ägarekategori som redan lämnat bygden.

Skulle det av sysselsättnings-, naturvårds-, turist- eller andra fritidsmässiga eller sociala skäl övervägas att överföra av staten ur lönsamt skogsbruk avförda områden till annan ägare, så kan enligt länsstyrelsens mening inte gärna någon annan ifrågakomma som förvärvare än kommun.

I motionerna I: 290 och II: 362 har frågan om ägareförhållandena och deras inverkan på det ekonomiska driftsresultatet tagits upp. Förvaltnings-

formerna för domänverket och t. ex. allmänningarna är så olika, att fullt rättvisande jämförelse enligt länsstyrelsens mening låter sig svårligen göra.

Det synes emellertid uppenbart, att allmänningarna haft fördelar i sin relativt blygsamt utformade förvaltningsapparat och möjlighet att kunna sälja vissa marginalkvantiteter till goda priser. Sisnämnda möjlighet har domänverket som storproducent väl knappast haft praktiska förutsättningar att tillämpa. Allmänningarnas lönsamhet har medgett aktivt skogsbruk långt upp mot fjällregionen t. ex. inom Jukkasjärvi sockenallmänning. Ur arbetsmarknadssynpunkt har det självfallet varit värdefullt, att så varit förhållandet. Karesuando sockenallmänning är helt kommunägd, medan övriga allmänningar tillhör ägare av i mantal satt jord. De olika ägareförhållandena synes inte böra överbetonas, då Karesuando allmänning inte framstår som sämre förvaltd än de andra allmänningarna. Det finns exempel på att en kommun (Pajala), som förvärvat ett skogsområde, kan bedriva skogsbruk med ungefär samma nivå på sysselsättning och lönsamhet som en allmänning. Det är dock givet, att storskogsbruket har större förutsättningar att sysselsätta årsanställda arbetare än innehavare av mindre skogsarealer. Detta gäller vid företagsekonomiskt lönande skogsbruk, medan ett skogsinnehav, som avföres från kontinuerligt skogsbruk, inte lämnar underlag för sysselsättning ur dessa synpunkter. Ett överförande av kronoskogarna till annan ägarekategori torde knappast innebära några ökade möjligheter att tillgodose de sysselsättningsmässiga skälen. Ur arbetsmarknadssynpunkt finns därför ingen anledning att ändra på det nuvarande förhållandet.

Enligt statsmakternas direktiv åligger det domänverket att driva det statliga skogsbruket efter strikt ekonomiska principer. Driftsformen innebär, att några allmänna sysselsättningspolitiska hänsyn inte kan tagas, om de strider mot de affärsmässiga intressena.

En sådan målsättning medför givetvis i praktiken, att stora arealer kronoskog i Norrbotten av ekonomiska skäl icke kan bli föremål för ett kontinuerligt skogsbruk. De senaste årens utveckling har också visat, att de ekonomiska nollområdena tenderar att ytterligare utvidgas trots ett omfattande rationaliseringsarbete.

Skulle det av sysselsättnings skull vara angeläget, att avverkningar, skogsvårdsåtgärder och annat kommer till utförande även inom dessa ekonomiskt svaga områden, bör som i tidigare avsnitt sagts särskilda medel ställas till förfogande som stöd härför i analogi med vad som sker när arbetsobjekt ställs till förfogande från det enskilda skogsbruket för beredningsarbeten i skogsvårdsstyrelsens regi.

De områden där de biologiska och ekonomiska förutsättningarna ej medger ett långsiktigt aktivt skogsbruk är ändock av betydande allmänt intresse. Förutom de ovan nämnda åtgärderna för en temporär ökning av sysselsättningen bör markutnyttjandet med fördel kunna inriktas på jakt, fiske och annan fritidsverksamhet.

Ansvar för naturvården och fritidsverksamheten vilar i huvudsak på länsstyrelsen och kommunerna. Det är därför angeläget, att den verksamhet som domänverket bedriver på detta område icke får karaktären av en från länsplanering och kommunala intressen separat verksamhet.

Insatsernas inriktning och storlek måste även bli beroende av för vilket klientel de avses, och en avvägning av vilka intressen som starkast bör beaktas. Dylika avvägningar förutsätter, att det organ som handlägger dessa

frågor har en klar överblick över hela fritidsfältet. Det kan därför ifrågasättas, om inte dispositionsrätten till och förvaltningen av de områden det här är fråga om bör överföras till länsstyrelsen på sätt som redan är fallet med kronans marker ovan odlingsgränsen. Efter särskild framställning och utarbetat förslag inom ramen för en planläggning som beaktar övriga intressen bör sedan dispositionsrätten till vissa områden i sin tur kunna överföras till kommun eller annan institution.

De aktiviteter som kommer att krävas fordrar betydande organisatoriska resurser. Domänverket förfogar över personal lämplig för uppgifter av åsyftat slag. Den verkställande funktionen bör därför även fortsättningsvis kunna åvila domänverkets tjänstemän i berörda regioner. De kostnader detta för med sig bör dock icke belasta revirens driftsbudget utan bestridas med särskilda medel.

Skogsindustriernas samarbetsutskott (3.4.1968)

Enligt Skogsindustriernas Samarbetsutskott som i ett sammanhang behandlar motionsparen I: 290 och II: 362, I: 432 och II: 544 samt I: 708 och II: 917 föreligger ej tillräckliga skäl för riksdagen att vidta åtgärder i enlighet med de förslag som framlagts i förstnämnda och sistnämnda motionspar. Samarbetsutskottet anför vidare.

Föreliggande motioner utgör en påtaglig erinran om att Norrland fortfarande i hög grad är beroende av skogsnäringen. Det är därför naturligt att växlingar i lönsamheten inom denna sektor av näringslivet där sätter omedelbara spår i samhällsfunktionerna och därmed i den allmänna debatten.

Den nuvarande situationen har uppkommit som följd av den mest markerade och längst bestående konjunkturavmattningen som skogsnäringen genomgått under 1950- och 1960-talen. Läget förvärras ytterligare av att en försvagning samtidigt drabbat andra för den berörda landsdelen viktiga branscher samt att de akuta svårigheterna för skogsbruket sammanfaller med en period av ömtålig social omställning i det norrländska inlandet.

Utvecklingen är oroande. Utöver de humanitära synpunkterna har skogsindustrin särskild anledning att uppmärksamma det uppkomna arbetsmarknadslägets inverkan på skogsnäringens möjligheter inom berörda områden även på längre sikt. En ofrånkomlig fortsatt rationalisering av skogsbruket kommer att ytterligare minska dess behov av arbetskraft. Även om man för större delen av Norrlands inland i ett bättre marknadsläge kan förvänta en högre skoglig aktivitet än vad som kännetecknar dagens situation, står det klart att skogen som basnäring ej ensam kan utgöra tillräckligt underlag för ett framtida modernt samhälle. Möjligheterna att i det långa loppet upprätthålla livskraftiga tätorter i det norrländska inlandet och därmed en god allmän service är följaktligen beroende av i vilken utsträckning även annan industrilokalisering kan komma till stånd.

Det är vanskligt att nu bedöma i vilken riktning och med vilken takt samhället kommer att utvecklas i olika delar av Norrland. I sammanhanget vill vi varna för den överdrivna pessimism som ofta möter i diskussionen om skogsbrukets nuvarande dåliga lönsamhet. Den icke initierade föranledes att tolka begreppet »noll-områden» som ett definitivt uppgivande av uthålligt skogsbruk på lokalen ifråga. Så är givetvis ej innebörden av denna, kanske olyckligt, valda term. Ett noll-område uppkommer då intäkterna för skogs-

produktionen ej längre täcker kostnaderna för verkets avverkning och transport samt — i förekommande fall — för anläggning av det nya beståndet. Såväl intäkts- som kostnadssidan inrymmer dynamiska faktorer, vilka ytterst styrs av marknadsläget för skogsindustriprodukter och det inhemska kostnadsläget, varför lönsamhetsmarginalen befinner sig under ständiga förändringar. Även resultaten av den genomgripande rationaliseringen av industrins råvaruförsörjning i alla led liksom pågående omprövning av skogspolitiska och skogsekonomiska målsättningar har en avgörande inverkan på skogsägarens intresse och förmåga att upprätthålla progressivt skogsbruk.

De virkeskvantiteter, vars ekonomiska tillgänglighet under rådande förhållanden kan ifrågasättas, är — utan att närmare kunna preciseras — av stor betydelse för landsdelen och dess industri. Med de möjligheter, som i den moderna skogsskötseln föreligger att med en ökad produktion i goda avsättningslän kunna ersätta dyrare virke från avlägsna och svaga marker, kommer emellertid den sämst belägna skogsmarkens karaktär av marginalområde att förstärkas. Utvecklingen på transportsidan leder i samma riktning. Dyra avsättningslägen kommer därmed att brukas endast under perioder då rotvärdet når en acceptabel nivå. Under andra perioder har man att förutse att verksamheten ligger på en lägre nivå eller kanske helt upphör. Det kan erinras om att sådan skogspolitik på statsskogarna ligger inom ramen för det företagsekonomiska mål som uppställs för Domänverket i den av skogsföretagsberedningen nyligen avgivna promemorian angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag.

Om avfolkningen av glesbygden fortsätter — vilket man f. n. tvingas acceptera som den mest troliga utvecklingen — utgör det intermittenta skogsbruket av ovan antydd art med mycket stora samlade operationer i tid och rum enda möjligheten att tillvarataga skogsproduktionen i mest avlägsna marginalområden. Betydelsen av stora välarronderade innehav i dylikt skogsbruk är uppenbar.

Eftersom framtiden inrymmer så många ovissa faktorer ser vi det angeläget att skogsbruket får arbeta med de utgångspunkter, vilka man med större säkerhet anser sig kunna bedöma. Ett exempel är den av alla parter omfattande övertygelsen att skogsbruket på sikt står och faller med en lönsam mekanisering och att denna icke kan uppnås på andra än administrativt samlade och rationella brukningsenheter. Tanken på att överföra delar av Domänverkets väl arronderade innehav i Norrland till privat ägo som stödskog i syfte att åstadkomma ökade sysselsättningsmöjligheter kan ej ens kortsiktigt vara realistisk.

Kravet på en rationell förvaltning skulle i så fall bättre kunna tillgodoses med försäljning av lämpligt belägna kronoskogar till samverkansformer av olika slag; närmast här allmänningar föreslagits komma ifråga. Samarbetsutskottet har emellertid i den hittillsvarande diskussionen ej funnit övertygande skäl varför sådant skifte av äganderätten på längre sikt skulle leda till ett mera intensivt och lönande skogsbruk inom berörda områden.

Utgångspunkten för förslagsställarna tycks bl. a. vara att en jämförelse mellan allmänningarna och Domänverkets ekonomiska resultat utfaller till de förras fördel. Detta har tolkats så att allmänningarna skulle kunna upprätthålla verksamheten även inom områden där statsskogsbruket temporärt skärs ned såsom varande olönsamt. Som så många gånger från olika håll påpekats i denna debatt, är en rättvisande jämförelse mycket svår att utföra. Villkoren bör bl. a. vara att man utgår från jämförbara företagsekonomiska enheter samt från samma grundförutsättningar beträffande »ambi-

tionsgrader» i skogsvården, skogspolitiska och sociala förpliktelser, avsättningslägen, leveransförhållanden etc.

Det kan ej förnekas att en opartisk, jämförande lönsamhetskalkyl mellan skogsägande parter även i aktuella marginalområden skulle kunna ha en allmänt stimulerande effekt i företagens strävan att sänka sina rörliga och allmänna omkostnader. De ovan nämnda svårigheterna att åstadkomma en sådan analys inom rimlig tid liksom erfarenheten av tidigare försök i den riktningen leder oss emellertid till den uppfattningen, att varken en parlamentarisk eller expertbetonad utredning torde leda fram till större klarhet i frågan än vad som framkommer i företagens resultatredovisning samt fortlöpande översyn av den egna verksamheten.

Av det ovanstående framgår att utskottet ej kan biträda de förslag i ifrågasvarande motioner som syftar till mera genomgripande förändringar i ägandeförhållanden och skogspolitiska värderingar. Däremot finns det, enligt vår uppfattning, all anledning att uppmärksamma motionärernas förslag i andra avseenden, vilka utan omfattande förberedelser skulle kunna medföra vissa lättnader i dagens bekymmersamma arbetsmarknadssituation.

Såsom framhålls i föreliggande motioner finns det sålunda i skogsbruket fortfarande arbetsobjekt, vilka erbjuder meningsfyllt arbete och som hittills ej i nämnvärd omfattning har utnyttjats i sysselsättningsbefrämjande syfte. Trots ett intensivt restaureringsprogram under 1950- och 1960-talen — inte minst på statsskogarna — återstår arealer med eftersläpande skogsvård samt restskogar med otillfredsställande produktion. En del av denna skogsmark — vars omfattning ej närmare kan preciseras — har sådana biologiska och klimatiska betingelser att man enligt dagens vetande och med nuvarande skogsodlingsmetoder anser sig kunna åstadkomma en framtida produktion. Å andra sidan har de ett så lågt rotvärde att åtgärder ej bedömts vara företagsekonomiskt genomförbara.

Samarbetsutskottet får tillstyrka att skogsvårdsåtgärder som här avses må utnyttjas i sysselsättningsbefrämjande syfte och att arbetsmarknadsmedel därvid ställes till förfogande för att täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en acceptabel föryngring. Det undandrar sig vårt bedömande huruvida medel därför måst anvisas i särskild ordning eller om åtgärder av detta slag kan inordnas under arbetsmarknadsstyrelsens anslag för beredskapsarbeten.

Ifrågasvarande verksamhet bör ej begränsas till Domänverket. Under förutsättning att lämpliga arbetsobjekt kan ställas till förfogande hos andra ägarekategorier med ordnad förvaltning bör även dessa på samma villkor kunna komma ifråga.

Då dessa arbeten ingår som ett led i det allmännas arbetsmarknadspolitik, är det naturligt att arbetsmarknadsmyndigheten får bära det ekonomiska ansvaret. Beträffande det praktiska verkställandet finner vi det angeläget att detta inordnas i respektive skogsförvaltnings administration. Vare sig sysselsättningsfrämjande arbeten förlägges till Domänverket eller annan skogsägare, är det enligt utskottets uppfattning av stor vikt att reglerna för dessa, inklusive redovisningen av för ändamålet utgivna medel, utformas på sådant sätt, att beredskapsarbeten ej kan missuppfattas som en ställig subvention av skogsbruket.

Motionärerna har även diskuterat de möjligheter till ökad sysselsättning på statsskogarna, vilka skulle kunna erbjudas i en mera extensiv driftsform på svaga marker. Härmed åsyftas främst att en lägre ambitionsgrad i ver-

kets skogsskötsel inom ifrågavarande områden skulle öppna möjligheter till avverkningar ovan den s. k. skogsodlingsgränsen.

Vi kan ej tillstyrka en skogspolitik så utformad att extensiva skötselmetoder okritiskt får tillämpas i höjdläge med risk för att potentiella produktiva marker degenereras och övergår till impediment. Stora delar av dagens restskogar även på bättre boniteter utgör vittnesbörd om farorna i en sådan inriktning.

Situationen är, enligt vår uppfattning, annorlunda på de produktivt svaga markerna i dåliga avsättningslägen, vilka även för framtiden kan bedömas vara ekonomiskt otillgängliga. I dessa fall bör avverkningar kunna ske med en extensiv driftsform, om man därmed under en övergångsperiod kan underlätta ett akut arbetsmarknadsläge samtidigt som man tillvaratar en virkeskvantitet, vilken eljest är att betrakta som »dött kapital».

Det bör ankomma på Domänverket att inom ramen för dess företagsekonomiska målsättning och i samråd med arbetsmarknadsmyndigheten utarbета formerna för ett sådant utnyttjande av här berörda skogsmarker.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR) (5.3.1968)

Riksförbundet anser att det borde vara värdefullt för bedömningen av skogsskötseln om de i motionerna aktualiserade frågorna kunde utredas. En sådan utredning borde omfatta även privatskogsbruket och industriskogsbruket. I samband därmed kunde övervägas under vilka förutsättningar och former domänverket till privata ägare kunde överföra sådan mark som lämnas utanför ordinarie åtgärder. Riksförbundet framhåller vidare.

Motionärerna gör direkta jämförelser mellan nettovinsten resp. förluster redovisade av två olika företagstyper och drar därav den slutsatsen, att man på grund härav måste anse den ena företagsformen överlägsen den andra ifråga om effektivitet och ekonomiska resultat. Jämförelser av detta slag är enligt SSR:s uppfattning inte tillfredsställande. Driftsresultatet kan i flera avseenden vara beroende av redovisningssättet, av olika skogspolitisk och skötselpolitisk inriktning, som var för sig kan ha fullt bärkraftiga motiveringar med hänsyn till resp. ägaregruppers situation.

Vid flera tillfällen förekommer i den allmänna debatten slutsatser om olika driftsformers effektivitet. Det borde därför enligt SSR:s uppfattning vara värdefullt för bedömningen av skogsskötseln att de nu aktualiserade frågorna kunde utredas i syfte att erhålla jämförbart material. Därigenom skulle kunna klarläggas vilka konsekvenser olika skötselprinciper och ägarevillkor kan få både från ekonomisk, skogsvårdsmässig och social synvinkel. Icke minst gäller detta inom dessa synnerligen känsliga områden.

Svenska skogsarbetareförbundet (4.3.1968)

Förbundet avstyrker de krav som motionärerna framfört och hänvisar beträffande motiveringen för avstyrkandet till sitt remissutlåtande över motionerna I: 432 och II: 544. Se sammanställningen av yttrandena över dessa motioner.

Yttranden över motionerna I:432 och II:544

Domänstyrelsen (8.3.1968)

Enligt domänstyrelsen bör syftet med de under punkterna 1. och 2. i förevarande motioners hemställan anförda förslagen kunna uppnås utan medelsanvisning i särskild ordning. Den i punkten 3. föreslagna utredningen om utnyttjande av vissa svaga skogsmarker anser styrelsen ej vara erforderlig. Styrelsen föreslår att motionerna inte skall föranleda någon riksdagens vidare åtgärd och hänvisar därvid till den i anslutning till styrelsens utlåtande över motionerna I: 290 och II: 362 redovisade promemorian samt till vad styrelsen i övrigt enligt följande anført.

Som framhålles i domänstyrelsens promemoria är skogsvårdsarbeten ofta lämpliga sysselsättningsobjekt i ett arbetslöshetsläge. I nuläget svårfinansierade skogsvårdsåtgärder kan på lång sikt förbättra skogsbrukets lönsamhet och förutsättningarna för skogsnäringen i framtiden. Av skäl som redovisats i promemorian finner dock domänstyrelsen det vara lämpligast att ifrågasättande arbeten bedrivs som beredskapsarbeten. Under sådana förhållanden synes det icke erforderligt att medel för arbetena anvisas i särskild ordning. Arbetsmarknadsstyrelsens anslag för beredskapsarbeten torde redan nu kunna tagas i anspråk för arbeten av detta slag.

Som framgår av promemorian anser domänstyrelsen, att även avverkningsarbeten under vissa förutsättningar kan vara lämpliga som beredskapsarbeten. Likaså bör vissa reproduktionsåtgärder kunna utföras med beredskapsmedel. Som framhålles i promemorian räknar styrelsen med att vissa områden med hänsyn till den aktuella ekonomiska situationen bör läggas utanför den ordinarie, företagsekonomiskt betingade verksamheten, medan avverkningarna under samma period koncentreras till de delar av reviren, som i det aktuella läget lämnar ett positivt rotnetto. Under förutsättning att godtagbar avsättning framdeles kommer att finnas räknar styrelsen med att avverkningen skall kunna hållas uppe på ungefär nuvarande nivå utan att särskilda bidrag skall erfordras för oekonomiska avverkningar.

Som motiv för hemställan under punkten 3. anföres i stort sett samma argument som länsstyrelsen i Norrbottens län anförde i sin skrivelse till Konungen den 28 juni 1966 angående möjligheterna till ökad sysselsättning genom ett aktivare skogsbruk inom Norrbottens län. Som domänstyrelsen såväl i sitt utlåtande över nämnda skrivelse från länsstyrelsen som i här bilagd promemoria framhållit, är det enligt styrelsens mening icke möjligt att vid de s. k. extensiva skogsbruksformerna uppfylla kravet för ett uthålligt skogsbruk att avverkningarna skall efterföljas av åtgärder, som ger en verkligt godtagbar återväxt. De extensiva metoderna kan leda till ett förödande av skogstillgångarna i Norrbotten. Domänstyrelsen är alltså icke villig medverka till ett utsträckande av avverkningarna ovan en biologiskt bestämd skogsodlingsgräns.

Sedan styrelsens utlåtande över länsstyrelsens framställning avgavs, har tillkommit det förändrade avsättningsläget, som gör att åtminstone för närvarande något behov av att utnyttja de s. k. marginalkvantiteterna i dåliga avsättningslägen icke föreligger.

Skogsstyrelsen (6.3.1968) efter hörande av skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län.

Av sammanställningen av yttranden över motionerna I: 290 och II: 362 framgår att skogsstyrelsen förordar att motionerna I: 432 och II: 544 skall överlämnas till skogspolitiska utredningen för att tas i beaktande.

Skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län ställer sig positiv till de i motionerna framförda förslagen.

Skogshögskolan (22.2.1968)

Enligt skogshögskolan bör upprättas ett handlingsprogram för domänverkets skogsbruk i det inre Norrland i syfte att lindra den akuta arbetslöshetssituationen. Se i övrigt yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Länsstyrelsen i Norrbottens län (22.3.1968)

Länsstyrelsen biträder vad motionärerna under punkterna 1. och 2. i hemställan föreslagit. Se i övrigt yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Arbetsmarknadsstyrelsen (22.2.1968)

Arbetsmarknadsstyrelsen ställer sig positiv till utökning av beredskapsarbeten i form av bl. a. skogsvårdsarbeten i statsskogarna men är tveksam om det lämpliga i att använda skogsavverkning som beredskapsarbete. I fråga om utredningsyrkandet i förevarande motioner hänvisar styrelsen till sitt yttrande över motionerna I: 367 och II: 459 vid föregående års riksdag, vilket yttrande återgetts i JoU 1967: 14. I nämnda yttrande framhöll arbetsmarknadsstyrelsen bl. a. önskvärdheten av en skyndsam behandling inom skogsbruksutredningen av frågor rörande avverkning m. m. ovan skogsodlingsgränsen. Styrelsen anför härutöver följande.

Alltsedan hösten 1958 har domänverket ställt arbetsobjekt till förfogande för utförande av bl. a. skogsbilvägar som beredskapsarbeten. Det samlade belopp arbetsmarknadsstyrelsen ställt till förfogande t. o. m. utgången av år 1967 för utförande av skogsbilvägar å domänverket tillhöriga marker uppgår i runt tal till 185,5 milj. kronor. På våren 1967 inleddes förhandlingar med domänstyrelsen i syfte att få fram lämpliga beredskapsobjekt för äldre ortsbunden arbetskraft m. fl. Dessa förhandlingar resulterade i att domänstyrelsen ställde 50 000 dagsverken till förfogande inom i huvudsak norrlandslänen, varav 15 000 dagsverken inom Norrbottens län. Arbetsmarknadsstyrelsen har, genom beslut den 19 december 1967, ställt 6 milj. kronor till domänstyrelsens förfogande för dessa arbeten, vilket innebär att arbetsmarknadsstyrelsen bestrider hela kostnaden för utförandet av ovannämnda 50 000 dagsverken som beredskapsarbeten i domänverkets regi.

Efter kontinuerliga överläggningar mellan arbetsmarknadsstyrelsen och

domänstyrelsen pågår en riksomfattande inventering av ytterligare objekt lämpliga som beredskapsarbeten. Dessa objekt kommer att omfatta bl. a. röjning av plant- och ungskog, naturvårds- och landskapsvårdande arbeten samt arbeten för främjande av fritidsverksamheten på domänverkets marker.

Skogsvårdsobjekten skall vara angelägna ur allmänna skogsekonomiska synpunkter men av sådan natur att de på grund av ekonomiska skäl f. n. och inom överblickbar framtid ej kan beräknas komma till utförande i annan ordning. Det sistnämnda gäller också övriga objekt.

Här omnämnd inventering kommer även att omfatta domänverkets förvaltningar i Norrbotten och i den mån arbetsmarknadsläget så kräver och arbetsobjekt ställs till förfogande kommer beredskapsarbeten att bedrivas inom de områden som avses i punkten 1. av hemställan i motionerna.

I vad angår punkten 2. kan arbetsmarknadsstyrelsen endast framhålla att alla arbetstillfällen som kan skapas i Norrlands inland är av stor betydelse under en övergångsperiod då ortsbunden äldre arbetskraft ännu kvardröjer i dessa områden. Det är emellertid ytterst tveksamt om avverkningar som f. n. icke lämnar så stort överskott att det ens täcker kostnaderna för sådana reproduktionsåtgärder som skogsvårdslagen föreskriver bör komma till stånd. Än mer tveksamt synes det vara att utföra avverkningar som ej lämnar något som helst överskott eller i sämsta fall underskott särskilt under nu rådande förhållanden med ett i hela landet rådande stort överskott av färdig virkesråvara avsedd för pappersmasse- och pappersindustrin. Arbetsmarknadsstyrelsen har som huvudregel att objekt som utföres som beredskapsarbeten skall vara ekonomiskt berättigade, dvs. beräknas medföra en båtnad på kortare eller längre sikt. Sådan båtnad kan också innebära en ur allmänhetens synpunkt bättre trevnad genom natur- och landskapsvård eller anordningar för friluftslivets främjande.

Skulle emellertid domänstyrelsen på grund av speciella skäl föreslå arbetsobjekt av det slag motionärerna avser i punkten 2. kommer arbetsmarknadsstyrelsen, med utgångspunkt från sysselsättningsbehovet och tillgången av medel, att på sedvanligt sätt pröva även dessa arbetens utförande som beredskapsarbeten.

Skogsbruksutredningen (1.3.1968)

Utredningen uttalar som sin mening att därest arbetsmarknadsstyrelsen icke redan i nuläget skulle anses ha nödiga fullmakter att ställa i motionen föreslagna medel till förfogande torde denna fråga böra lösas på lämpligt sätt. Härutöver anför utredningen följande rörande motionerna.

Först må det erinras om att skogsbruksutredningen enligt sina direktiv främst har att befatta sig med den statliga stödgivningen till det enskilda skogsbruket. De speciella ekonomiska, tekniska, biologiska och sysselsättningspolitiska problemen, som är knutna till skogsbruket i övre och inre Norrland är emellertid till många av sina huvuddrag gemensamma för det enskilda och det allmänna skogsbruket i dessa delar av landet. De angivna problemen har varit föremål för diskussioner och analyser inom skogsbruksutredningen varvid kontakter bl. a. förevarit med skogshögskolan, skogsstyrelsen, domänstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen och Skogsindustriernas samarbetsutskott.

I de för skogsbruksutredningens arbete utfärdade direktiven erinras om att jordbruksutskottet i sitt av riksdagen godkända utlåtande 1961: 32 bl. a. framhållit att en översyn borde komma till stånd rörande reglerna för statens stöd till de fortsatta skogliga upprustningsåtgärderna i norrlandslänen.

Frågan om vilka grunder och former, som är de mest bärande och lämpade för stalligt stöd till skogliga åtgärder i Norrland är mycket svårbedömbart och har många aspekter, i synnerhet i vad den avser vissa områden i de inre delarna av Norrland. Betingelserna för skogsproduktion överhuvudtaget i olika avseenden inom dessa delar av landet diskuteras. Föryngringsfrågan är särskilt komplicerad och någon mera deciderad invändningsfri uppfattning om de från ekonomisk, teknisk och biologisk synpunkt rätta skogsskötselmetoderna synes ännu icke finnas.

Det bör emellertid uppmärksammas att totalt sett är de områden där osäkerheten om skogsproduktionsbetingelserna och skogsskötselmetoderna föreligger vidsträckta och skiftningarna är betydande. I dessa områden finns också vida arealer där förutsättningarna för en ur ekonomisk synpunkt rimlig skogsproduktion allmänt sett måste anses tillfredsställande även om sådan produktion för närvarande inte förekommer där. Anledningen till den uteblivna produktionen kan tillskrivas flera omständigheter. Bl. a. har sålunda avverkningar och eventuella återväxtåtgärder ofta vidtagits enligt äldre bestämmelser och uppfattningar, som icke varit byggda på erforderlig kunskap om de speciella biologiska och klimatologiska förhållandena beträffande skogens återväxtbetingelser. Resonemanget gäller såväl för de allmänna som för de enskilda skogarna.

I sammanhanget bör den väsentliga frågan ställas huruvida och i vad mån det är ekonomiskt rimligt att bidra med allmänna medel för att åstadkomma skog på mark där det ur skogsägarens — oavsett om skogen är i enskild eller allmän ägo — företagsekonomiska synpunkt ej bedöms lönsamt. De ur förelagsekonomisk synpunkt begränsade möjligheterna att på dessa marker få skog som fullt utnyttjar ståndortens faktiska produktionsförmåga innebär emellertid från flera synpunkter ett otillfredsställande förhållande. Sålunda blir råvarubasen för skogsindustrin på grund därav mindre än den skulle behöva vara. Risk föreligger för klimalförsämringar om skog inte finns eller finns blott i ringa utsträckning. Natur- och landskapsvårdssynpunkter jämte turism- och fritidssynpunkter talar i samma riktning. Försörjningsmöjligheterna för befolkningen i de ifrågakommande områdena blir försämrade osv.

I anslutning till den i motionen påtalade arbetslöshetskrisen inom Norrbottens län vill utredningen framhålla att sysselsättningssvårigheter för skogs- och jordbruksarbetskraften torde föreligga speciellt inom delar av inlandet även inom andra län. I detta sammanhang vill utredningen hänvisa till sin skrivelse den 14 april 1965 till arbetsmarknadsstyrelsen. I skrivelsen konstaterade utredningen bl. a. att den måste dröja med förslag om några ändringar i det generella statliga stödet till skogsproduktionsbefrämjande åtgärder inom det enskilda skogsbruket i Norrland men framhöll samtidigt att detta icke behövde utesluta statligt stöd till dylika åtgärder i dessa områden för så vitt det statliga stödet måste lämnas redan av andra skäl, t. ex. sysselsättningspolitiska. Även om höga krav skall ställas på angelägenheten och försvarbarheten av de arbeten som utförs i sysselsättningsstödjande syfte ansåg utredningen att en insats i här förevarande fall — trots oklarheten på längre sikt — kunde vara motiverad. Utredningen tillställda uppgifter från RLF och Skogsarbetarförbundet rörande ålders-

fördelningen för jordbrukare och skogsarbetare inom Jämtlands län och Lappland visade sålunda att de högre åldrarna (från 45 år och uppåt) dominerade synnerligen kraftigt bland jordbrukarna och var starkt representerade också bland skogsarbetarna. Utredningen påtalade svårigheten för dessa befolkningskategorier att byta miljö och betonade att arbetsmöjligheter borde erbjudas dem i hemorten eller dess närhet. En sysselsättning inom skogsbruket syntes härvid utredningen naturlig med hänsyn till denna arbetskrafts vana vid och yrkesskicklighet i skogsarbete. Utredningen framhöll det såsom önskvärt att denna arbetskraft, som inte komme att stå till buds längre fram, kunde användas för ändamål som var gagneliga för landet, i detta fall för skogliga upprustningsåtgärder på marker där produktionsbetingelserna inte utnyttjades på ett från skoglig synpunkt önskvärt sätt. Utredningen föreslog en med beredskapsmedel finansierad bidragsverksamhet bedriven i nära överensstämmelse med bestämmelserna i kungörelsen 1940: 599 (jämte ändringar), dock utan att villkoren angående bildande av skogsvårdsområde och upprättande av skogsvårdsplan skulle behöva iakttas. Utredningen hemställde hos arbetsmarknadsstyrelsen att, där sådana restaureringsåtgärder enligt vederbörande skogsvårdsstyrelsens bedömande ansågs erforderliga, arbetsmarknadsstyrelsen utifrån sina intressen att sysselsätta därtill lämpad arbetskraft snarast igångsatte dylika arbeten.

Såsom medel att motverka sysselsättningskrisen har sålunda utredningen redan i omförmälda skrivelse till arbetsmarknadsstyrelsen i vad avser de enskilda skogarna tillstyrkt åtgärder med liknande verkningar som motionärerna synes ha förutsatt beträffande de allmänna skogarna. Utredningen har givetvis icke med sin skrivelse avsett någon begränsning av de arbetsmarknadsmässiga insatserna till de enskilda skogarna utan med hänsyn till sina direktiv endast upptagit dessa skogar till behandling. Dock förutsätter utredningen att kvantifieringen av erforderliga medel för att inhämta eftersläpningen på skogsvårdens område i de aktuella norrbottensreviren baseras på väl avvägda analyser i vad avser bl. a. den lämpliga intensiteten i restaureringsarbetena.

I anslutning till motionärernas hemställan i övrigt vill utredningen framhålla följande. Utredningen vill rent allmänt erinra om det inte minst i dagsläget rådande problemet att få avsättning för såväl avverkade virkeskvantiteter som i skogen befintliga kvarstående överskottskvantiteter. Under utredning befinner sig ännu problemet huruvida en utökning via en intensifierad skogsvård, av råvarutillgången i övre Norrland, är eftersträfvansvärd. Resultaten från virkesbalansutredningen och pågående branschutredningar inom skogsindustrin torde dock inom en relativt snar framtid kunna belysa denna fråga.

Det kan vidare, såsom motionärerna synes göra, ifrågasättas huruvida det är skogsekonomiskt rimligt att driva ett intensivt skogsbruk i hela Norrlands inland. I vart fall för de fjällnära områdena torde i framtiden ibland endast former av extensivt skogsbruk kunna ifrågakomma. Speciella skäl av mer eller mindre tillfällig art kan i och för sig tala för att man även inom de fjällnära områdena med statsmedel stöder mellanskillnaden mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad och en av andra skäl motiverad högre reproduktionskostnad.

Skogsnäringen är som bekant utomordentligt konjunkturkänslig och beroende av utlandsmarknaden dvs. förhållanden som det svenska skogsbruket i stort sett ej har möjlighet att påverka. Starkast beroende av kon-

junktursvackor är givetvis de skogsområden som redan under normala konjunkturen befinner sig på gränsen för ett lönsamt skogsbruk. Skogsbruksutredningens principiella ståndpunkt, på längre sikt, är därför att man med hjälp av statsmedel ej i någon större omfattning synes kunna inrikta sig på att upprätthålla ett uthålligt, mera intensivt drivet skogsbruk inom fjällnära områden. Däremot kan, utöver tillfälliga arbetsmarknadsmässiga hänsyn, överväganden avseende biologiska och klimatologiska förhållanden, turism och friluftsliv etc. motivera allmänna insatser. I den mån dylika insatser skulle ske på de allmänna skogarna åstadkommes givetvis ökade arbetstillfällen även där, vilket motionärerna synes eftersträva. Därest dylika insatser skall göras av domänverket och bekostas av verkets medel uppstår helt naturligt svåra avgöranden beträffande till vilka ändamål de totala resurserna skall användas. Den av motionärerna föreslagna utredningen i punkt 3 av hemställan synes icke kunna undgå denna problematik.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR) (5.3.1968)

Riksförbundet finner en utredning av samtliga i motionerna upptagna problemkomplex befogad men förordar att den sker i samband med den utredning om domänskogarna i övre Norrland som föreslås i motionerna I: 708 och II: 917, vilka tillstyrks av SSR i särskilt yttrande. Därutöver anför riksförbundet.

SSR har i huvudsak intet att erinra mot motionernas skildring av arbetskraftsläget och skogsförhållandena i övre och inre Norrland och finner att de skäl, som angives för vidtagande av särskilda åtgärder, är befogade. I motionerna föreslås att erforderliga medel bör ställas till förfogande för att inhämta föreliggande eftersläpning på skogsvårdens område samt att vid av sysselsättningsskäl betingad slutavverkning medel anvisas för att under en övergångstid täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en acceptabel förnyring. I motionerna föreslås att dessa medelsanvisningar skulle ske till ifrågakommande arbeten på domänverkets skogar. SSR kan för sin del inte finna någon orsak till att begränsning av dessa insatser skulle ske till kronan tillhöriga skogar utan förutsätter att motsvarande stöd skulle utgå till åtgärder på skogar tillhöriga alla ifrågakommande ägarekategorier. I detta sammanhang vill SSR dock särskilt framhålla, att där beredskapsarbeten av angivet slag anordnas dessa icke får ske under sådana former att de inkräktar på reguljära avverknings- och skogsvårdsarbeten, vilket under nu rådande konjunktur- och avsättningsförhållanden är särskilt besvärande.

Skogsindustriernas samarbetsutskott (3.4.1968)

Samarbetsutskottet tillstyrker att eftersläpande skogsvårdsåtgärder, även i viss utsträckning innefattande avverkning av restskogar, får tillgripas som objekt i sysselsättningsfrämjande syfte på vissa norrbottensrevir samt att arbetsmarknadsmedel — om så erfordras efter beslut i särskild ordning —

därvid disponeras för att under en övergångstid i rimlig omfattning täcka eventuell skillnad mellan skogsekonomiskt motiverad kostnad för reproduktionsåtgärder och den kostnad som erfordras för att erhålla en acceptabel föryngning. Samarbetsutskottet föreslår att arbetsobjekt av detta slag på samma villkor skall kunna utnyttjas även hos andra skogsägare med ordnad förvaltning. Slutligen tillstyrker samarbetsutskottet, att kronoskogar med ur ekonomisk och biologisk synpunkt mindre gynnsamma förutsättningar under vissa förhållanden utnyttjas för att skapa arbetstillfällen under en övergångsperiod. Någon särskild utredning bör dock inte tillsättas för ändamålet.

Se i övrigt yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Svenska skogsarbetareförbundet (4.3.1968)

Svenska skogsarbetareförbundet finner att de yrkanden som motionärerna framfört berör problem som i dagsläget har mycket stor aktualitet. En rad av de spörsmål som sammanhänger med sysselsättningssvårigheterna inom Norrbotten bör enligt förbundets mening bli föremål för skyndsamt utredning och det förefaller därför naturligt att skogspolitiska utredningen får i uppdrag att utreda och framlägga förslag i dessa frågor. Emedan detta utredningsarbete emellertid av naturliga skäl kommer att dra ut på tiden, hemställer skogsarbetareförbundet att jordbruksutskottet föreslår att som ett provisorium arbetsmarknadssyrelsen beställer erforderliga och möjliga arbeten hos domänverket för att minska undersysselsättningen inom Norrbottens inland. Skogsarbetareförbundet anför vidare.

Under en lång period har antalet anställda inom skogsbruket sjunkit mycket kraftigt. Detta har blivit följden av den omfattande mekaniseringen och rationaliseringen i skogsarbetet och därjämte har den kontinuerliga anställningsformen allt mer slagit igenom, vilket även bidragit till ett minskat behov av skogsarbetare. Inom Norrbotten har arbetslöshetsproblemet blivit speciellt svårbemästrat, dels beroende på det ensidiga näringslivet inom området och dels beroende på den vikande lönsamheten inom de sämre belägna och lågproducerande markerna. De insatser som gjorts på det arbetsmarknadspolitiska planet har icke varit tillräckliga för att eliminera arbetslöshetsproblemen bland skogsarbetarekåren. Förbundet anser därför att alla möjligheter bör prövas för att de friställda och arbetslösa skogsarbetarna inom Norrbotten skall tillförsäkras utkomstmöjligheter och en meningsfull sysselsättning. Detta gäller främst de åldersgrupper som är svåra att omskola och omplacera.

Drygt hälften av den produktiva skogsmarksarealen i Norrbotten ägs av domänverket. I den allmänna debatten har statsskogsbruket ofta kritiserats för att man inte kunnat redovisa lönsamhet av skogsdriften inom en rad norrlandsrevir. Många kritiker anser därför att domänverkets skogar borde överföras i privat, kommunal eller samfällighetsbetonad ägo. Därigenom hoppas man dels att lönsamheten skall stiga och dels tror man att ett ägobyte skulle medföra flera arbetstillfällen. Motionärerna har dock inte anförut sådana synpunkter.

Skogsarbetareförbundet kan icke finna att ett ägobyte skulle få till följd att det behövdes flera anställda i skogsarbetet. Vi förutsätter att skogsbruket måste drivas rationellt — oavsett var i landet man befinner sig och oavsett vem som äger skogsmarken. Därest man gör avkall på rationaliteten för att därigenom kunna hålla flera människor sysselsatta måste detta medföra lägre löner för de anställda och en sådan politik är för förbundet helt främmande.

Beträffande lönsamheten inom domänverket anser vi även att man ofta förbiser vad som skulle inträffa om stora domänverksarealer skulle överföras till andra ägarekategorier. Domänverkets bokslut belastas för närvarande bl. a. med en för samtliga distrikt gemensam kostnadspost för pensioner, livräntor och understöd om cirka 23 1/2 miljoner kronor per år. Om de s. k. förlustreviren skulle fränskiljas blir följden den, att dessa gemensamma kostnader måste slås ut på ett färre antal enheter och därmed skulle nya förlustrevir fortlöpande skapas. Självfallet är det av yttersta vikt att lönsamheten inom statsskogsbruket förstärks. Därvid bör bl. a. de administrativa kostnaderna kontinuerligt överses, vilket kan medföra ett behov av ytterligare rationalisering inom administrationen.

Domänverket har även sedan lång tid tillbaka handhaft skötseln och vården av nationalparker och naturreservat. Under senare år har verket även iordningställt och skött en hel del fritidsområden. Även om domänverket i dagsläget formellt får tillgodoräkna sig ersättning för denna verksamhet, anser vi att samhället har nytta av att denna verksamhet även i fortsättningen handhaves av domänverket. Därest vården av nationalparker och reservat samt skötseln av fritidsområden skulle överföras till naturvårdsverket, skulle detta nödvändiggöra uppbyggnad av en speciell fältorganisation inom naturvårdsverket. Ett sådant arrangemang skulle säkert bli både kostsammare och kräva större personella insatser — detta emedan domänverket redan har den regionala organisationen uppbyggd och inarbetad.

Vi finner det således motiverat att domänverket även fortsättningsvis bör åta sig vissa samhällsociala arrangemang. Emellertid bör dock regler fastställas angående den redovisningsmässiga sidan för dessa åtaganden på sådant sätt, att domänverkets bokslut rensas från allmänsociala kostnader. Därmed skulle man få säkrare underlag för diskussionen om lönsamheten inom statsskogsbruket. Den förda debatten om den låga avkastningen från domänverkets skogar har synbarligen givit till resultat att ledningen för domänverket blivit allt mer obenägen att bedriva aktivt skogsbruk inom de områden i Norrland, där man tangerar gränsen till de allt större noll-zonerna. Givetvis har detta medfört extra stora bekymmer för den inom dessa områden bosatta arbetskraften.

Emedan det ur arbetsmarknadspolitiska synpunkter kan vara önskvärt att skogsarbeten bedrivs under en övergångsperiod även inom vissa ekonomiska nollområden i Norrlands inland, vill skogsarbetareförbundet i princip inlämna i de synpunkter som motionärerna Svanberg m. fl. framfört. Vi förordar därvid att arbetsmarknadsstyrelsen bör givas befogenhet att hos domänverket beställa sådana arbeten i den omfattning som arbetsmarknadsstyrelsen vid varje särskilt tillfälle anser vara befogat.

Frågan om hur kostnaderna för denna verksamhet bör bestridas och redovisas bör bli föremål för överväganden från departementets sida. Antingen kan erforderliga medel tillskjutas direkt från arbetsmarknadsstyrelsen eller också kan dessa arbetsmarknadspolitiska kostnader påföras domänverket. Det senare alternativet förutsätter dock att domänverket gives fullständig

rättighet att i bokslutet för varje år få avdraga och särredovisa de extra kostnader som verket åsamkats genom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna.

Beträffande de av motionärerna äskade aktiviteterna för att i arbetsmarknadsfrämjande syfte inhämta den eftersläpning som fortfarande finns i återväxt- och restaureringsarbeten på vissa domänskogar, förutsätter förbundet att sådana arbeten noga planeras i samråd med domänverket för att inte den fasta arbetskraftens ordinarie sysselsättningsmöjligheter skall begränsas.

Vi har funnit att en rad skilda skogspolitiska frågor får inverkan på det sämre belägna skogsbrukets lönsamhet och därmed även på sysselsättningsmöjligheterna i Norrlands inland. Skogspolitiska utredningen arbetar med en rad spörsmål som kan få stor betydelse för framtiden. Detta gäller bl. a. en översyn av den nuvarande skogsvårdslagen och förutsättningarna för bedrivande av ett mera extensivt skogsbruk inom vissa områden. I vårt yttrande till jordbruksdepartementet över utredningen »Skogen och dess utveckling i Norrbottens län» påpekade vi att arronderingsförhållandena inom det norrbottniska skogsbruket kunde förbättras ytterligare, om de s. k. »ströängarna», som avsattes till byalagen redan före sekelskiftet, kunde överföras till domänverkets ägo.

Svenska samernas riksförbund (5.3.1968)

Svenska samernas riksförbund avstyrker motionerna. Därvid hänvisar riksförbundet till sitt yttrande över motionerna I: 367 och II: 459 vid föregående års riksdag, vilket redovisats i JoU 1967: 14, samt till följande synpunkter.

Genom 1873 års avvittringsstadga blev odlingsgränsen fastställd som rå mellan å ena sidan lappmarkernas fjälland, som skulle förbehållas samerna till deras uteslutande begagnande, samt å andra sidan lappmarkernas odlingsland. Hela avvittringsverket, som är avgörande för de jordreättsliga förhållandena vad samerna angår, vilar på den förutsättningen, att rennäringen skall bibehållas oförkränkt vid sina urgamla rättigheter ovan odlingsgränsen. Riksförbundet vill synnerligen kraftigt understryka vikten av att trakterna ovan skogsodlingsgränsen skyddas mot avverkning med hänsyn till renskötselns och samernas lagliga rätt och intressen.

Enär skogsbeståndet i här avsedda lägen är ytterst svårföryngrat, består den skada, som eventuella avverkningar skulle åstadkomma, under en mycket lång tid. Den vinst i sysselsättningspolitiskt hänseende, som kan skapas genom att bereda sysselsättning åt ett begränsat antal arbetare under en begränsad tidsperiod i området, står icke i någon proportion till de skador och förluster, som detta skulle innebära för renskötselns. Skogsbruket i inre Norrland är en ung företeelse som ej kan ges bättre rätt än samerna, som sedan urminnes tider utövar sin näring i detta område.

1967 års riksdag hänsköt frågan om utnyttjande av skog ovan skogsodlingsgränsen till skogspolitiska utredningen. Det synes anmärkningsvärt att motionärerna vid sådant förhållande redan nu återkommit till frågan.

Yttranden över motionerna I:708 och II:917**Domänstyrelsen (8.3.1968)**

Enligt domänstyrelsens mening bör motionerna inte föranleda någon riksdagens vidare åtgärd. Till stöd för denna sin mening åberopar styrelsen dels den i anslutning till styrelsens utlåtande över motionerna I: 290 och II: 362 redovisade promemorian, dels vad styrelsen enligt följande anfört.

I motionerna framhålles, att hithörande frågeställningar är av mycket komplicerad natur, varför en allsidig parlamentarisk utredning bör tillsättas och framlägga förslag. Detta synes i viss mån strida emot vad som intagits i själva hemställan. Skall en parlamentarisk utredning utreda frågor av komplicerad natur, i detta fall frågan om lämplig ägarefördelning för skogsmarken, bör väl rimligen resultatet av denna utredning avvaktas, innan åtgärder vidtages för väsentliga förändringar i ägareförhållandena.

I sak synes motionärerna som stöd för sin uppfattning om fördelarna med att överföra kronoskogarna till andra ägare i huvudsak anföra »en hos allmänheten i skogsområden rätt allmänt spridd uppfattning, att det enskilda bondeskogsbruket gett största utbytet i fråga om kommunala skatteinkomster per hektar i form av vinst på skogen och av arbetsinkomster». Bortsett från hur pass allmänt spridd denna uppfattning kan vara, torde allmänheten ha begränsade möjligheter att bedöma dessa även enligt motionärerna komplicerade frågor, varför ett ställningstagande icke bör bygga enbart på en uppfattning bland allmänheten.

Domänverket är i många av norrlandskommunerna en av de största skattebetalarna, dels genom att garantiskatt ju alltid betalas, oavsett om verksamheten ger något överskott, dels genom att domänverket i många kommuner är den största arbetsgivaren, varför kommunen får en stor del av sina skatteinkomster från arbetsinkomsterna för domänverkets anställda. Om vinsten på skogen per arealenhet är större från det enskilda skogsbruket än från domänverkets skogsbruk, vilket som bl. a. framgår av den tidigare nämnda promemorian är svårbedömbart, säger detta i och för sig icke mycket om hur de ekonomiska möjligheterna utnyttjas av de olika kategorierna, då bondeskogen normalt både omfattar bättre marker och framförallt har bättre avsättningsläge än kronoskogarna.

Vad i motionerna anföres om lokaliseringssynpunkterna har styrelsen bemött i promemorian.

Motionärerna anser också, att domänverkets skogar i inlandet och mot fjällbygden skulle med en framsynt planering och förvaltning bli en tillgång för bygden även på annat sätt än genom skogsbruk. Fiskevatten, fritids- och strövområden borde genom kommunala men också genom enskilda initiativ kunna på ett utomordentligt sätt utgöra en väsentlig del av turistnäringen. Just dessa synpunkter talar enligt domänstyrelsens uppfattning starkt för att det är angeläget, att kronoskogarna bibehålles inom detta område. Förutom de åtgärder för främjande av fiske och annan fritidsverksamhet, som domänverket såsom stor skogsägare själv vidtager, har domänstyrelsen i princip ställt sig välvilligt till upplåtande av kronomarkerna för välmotiverade kommunala och enskilda aktiviteter i ifrågavarande syfte. Åtgärder för främjande av fritidsverksamhet bör planeras länsvis och sådan

planering pågår redan i stor utsträckning. I den mån det enligt länsplaneringen är lämpligt att förlägga olika anläggningar m. m. på kronomark vill domänstyrelsen givetvis få tillfälle att bedöma lämpligheten härav från sina synpunkter men är i princip alltid villig bidra till genomförandet av dylika planer för en större region. Om kronomarkerna skulle delas upp på allmänningar eller kommunkogar torde vissa risker finnas för att enskilda eller kommunala initiativ kan medföra att anläggningar kommer till stånd, som icke passar in i länsplaneringen.

Här ifrågasvarande marker är dessutom till stor del belägna ovan odlingsgränsen, där samerna har vidsträckta rättigheter, vilket gör det önskvärt att markerna är kvar i kronans hand.

Skogsstyrelsen (6.3.1968)

Se yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Skogshögskolan (22.2.1968)

Se yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Skogsindustriernas samarbetsutskott (3.4.1968)

Se yttrandet över motionerna I: 290 och II: 362.

Sveriges skogsägareföreningars riksförbund (SSR) (5.3.1968)

Riksförbundet anser att övervägande skäl talar för att en utredning tillsettes med uppdrag att utreda motiven och förutsättningarna för överförande av domänverksmark till andra ägarekategorier för att främja skogsnäringens utveckling i Norrland. Riksförbundet anför vidare.

Domänverket har i olika sammanhang uttalat att man av driftsekonomiska skäl avser att förskjuta tyngdpunkten i verksamheten mot de sydligare belägna och ekonomiskt gynnsammare skogsdomänerna. Detta medför att verkets skogliga aktivitet i Norrland och i synnerhet Norrlands inland kommer att avtaga med den naturliga påföljden att arbetstillfällena för dessa bygders befolkning minskar. Genom sitt dominerande markinnehav i dessa bygder har domänverket traditionellt varit en mycket stor arbetsgivare.

Att denna utveckling väcker oro bland bygdens befolkning, kommun- och länsmyndigheter är förstäligt, i all synnerhet i de områden där den skogliga aktiviteten hos andra skogsägarekategorier bibehålles på en hög nivå. Utan att närmare ha granskat skillnaderna i driftsresultaten mellan domänverkets nordliga distrikt och de jämförbara skogsallmänningarna inom distriktet vill SSR vitsorda att den allmänna uppfattningen synes råda att driftsresultaten från de sistnämnda skulle vara gynnsammare. Orsakerna är svåra att ange men torde kunna hänföras till olikheter i företagsformernas sociala och skogskötselmässiga politik förutom de i grunden olika organisationsformerna. SSR anser det vara betydelsefullt att få de olika företagsformernas ekonomiska resultat närmare belysta i en förutsättningslös utred-

ning med uppgift att söka härleda orsakerna till de lönsamhetsskillnader som utredningen eventuellt kan komma fram till.

Med en sådan utredning som grund borde det vara möjligt att närmare och mera konkret diskutera ett omförande av domänverkets mark till andra ägarekategorier samt villkoren och formerna härför. Därvid bör till de direkta lönsamhetsförbättringarna i skogsbruket som eventuellt kan uppnås genom överförande av domänskog till andra ägarekategorier också läggas de näringspolitiska fördelar som en i bygden förankrad äganderätt och administration medför.

Svenska skogsarbetareförbundet (4.3.1968)

Skogsarbetareförbundet yrkar avslag på motionerna. Förbundet anser att man inte kan öka sysselsättningsmöjligheterna genom en förändring av ägandeförhållandena på domänverkets skogar och anser det därjämte vara principiellt felaktigt att samhället skulle avhända sig skogsmark. Förbundet hänvisar vidare till de synpunkter som förbundet anfört i yttrandet över motionerna I: 432 och II: 544. Beträffande sistnämnda yttrande se sammanställningen i det föregående.